

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 27
29/2012
28. júl 2012

Ludovít Štúr

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

Cena 0,50 €

Dedičstvo vlády Ivety Radičovej
Strana 4.

Grécka vláda chce úľavy
Strana 5.

Matičný historik Richard Marsina
Strana 6.

Záchranca drotárstva
Strana 10.

Zo života Matice slovenskej
Strana 11. - 12.

SLOVO O SLOVENSKU

Povrchní a ľahkovážni ľudia žijú v prítomnej chvíli, nemysliac na budúcnosť a vysmievajúc sa minulosti. Ich kvázi hedonistickým mottom je „užiť si tu a teraz“. Ostatne, usilovne ich k tomu vedú pseudoliberalné médiá, ktoré ako stredoveký potkaniar z mesta Hameln pískajú na píšťalku mravného, etického a historického bezvedomia. Zdá sa, že na Slovensku im ide väbenie smerom k historickému bezvedomiu mimoriadne dobre. Ako ináč si vysvetlíme fakt, že nielen súkromné, ale aj verejnoprávne médiá sa k oslavám príchodu svätých Cyrila a Metoda správajú vľadne, ba poniektoré až ignorantsky.

Ešte aj v susednej Českej republike, ktorá má podľa mňa nie príliš lichotivý európsky primát v počte ateistov, poňali oslavy našich vierozvestcov veľkorysejšie a venovali im viac mediálneho priestoru. Nehovoriac o Bulharsku, ktoré si na sv. Cyrila a Metoda nedá dopustiť a celonárodne to patrične dáva najavo. Pamätám si, že keď som ako chlapča trávil prázdniny u babky na dedine, tak tá si po celodennej práci na poli a okolo statku sadla večer za stôl, pietne zobrala do rúk niektoré z čísel časopisu Cyril a Metod, ktoré starostlivo opatrovala, a začítala sa. Vonku dýchal horúci letný podvečer a babka sa osviežovala slovom. Tým, ktoré bolo na počiatku a ktoré pretrvá aj našu existenciu.

Zdá sa však, že zo strany súčasnej vlády sme sa dočkali jasného signálu obnovovania slávnej cyrilo-metodskej tradície na Slovensku. Na celonárodnej púti, ktorá sa konala 5. júla v Nitre, premiér Robert Fico povedal: „Rukopis práce svätých Cyrila a Metoda na území Slovenska mal takú vnútornú silu, že je pre nás výzvou aj v 21. storočí.“ Odkaz našich vierozvestcov má byť podľa premiéra silným impulzom pre duchovnú, mravnú, národnú, sociálnu a hospodársku obnovu človeka aj celej spoločnosti. A pod tieto slová sa podľa mňa podpíše každý národne, kresťansky a sociálne citiaci Slovák.

Maroš M. BANČEJ

V našom hlavnom meste vznikla iniciatíva obnoviť najväčšiu slovanskú zrubovú stavbu Unikátna slovanská pamiatka na Vydrici

BRATISLAVA (Maroš M. BANČEJ) – Existujú tri miestopisné názvy, ktoré sú bez akýchkoľvek pochyb spájané s Veľkou Moravou. Dowina – Devín, Brezalauspurch – Bratislava, a Nitrava – Nitra. Pokiaľ sme o Devíne nedávno v SNN písali v súvislosti s bazilikou kniežaťa Rastica, v prípade Bratislavy existuje pre širšiu verejnosť takmer neznáma pamiatka na slovanské osídlenie. Je to mimoriadne rozľahlá zrubová stavba, najväčšia na Slovensku, ktorej základy boli objavené na miestach, kde kedysi stála štvrť zvaná Vydrica.

Podnetom na tento článok bol list Ing. arch. Igora Thurzu, ktorý okrem Ministerstva kultúry SR a primátora Bratislavy Milana Vtáčnika adresoval aj vedeniu Matice slovenskej, konkrétne Mariánovi Tkáčovi. V liste Igor Thurzo vyslovuje smelý návrh, aby sa na mieste tohto unikátneho nálezu postavila historická replika tejto pamiatky na slovanské osídlenie. Inšpiráciou mu bola nedávno postavená zmenšená replika neologickej synagógy, ktorá stála na Rybnom námestí a ktorú zbúrali pre výstavbu Mosta SNP. Thurzo vo svojom liste okrem iného píše: „Som presvedčený, že aj na tomto mieste si kultúrny záujem žiada postaviť repliku napr. takým

spôsobom, ako to urobili Poliaci na archeologickom nálezisku v Biskupine...

Replika slovanskej stavby na bývalej Vydrici je významným kultúrnym činom – či už vzhľadom na historický vek, genia loci alebo vzhľadom na potreby Slovenska, záujem jeho reprezentácie navonok i jeho nedostatočne rozvinuté historické vedomie.“ Táto chvályhodná iniciatíva sa zo strany Matice slovenskej stretla s porozumením. „Vitame každú aktivitu, ktorá podporuje národnú hrdosť a sprítomňuje dávnu a slávnú históriu Slovenska pre súčasnikov,“ povedal nám predseda MS Marián Tkáč.

(Viac na 2. strane)

Výtvarná rekonštrukcia veľkomoravského zrubu.

Slovensko sa pomaly, ale isto spamätáva z vlády škandálov a zabúda na ňu Neľahkých sto dní nového vládneho kabinetu

BRATISLAVA (Ivan BROŽÍK) – Súčasná vláda prevzala moc v zložitom období. Európa čelí hospodárskej kríze, výber daní bol ochromený a je nevyhnutné konsolidovať takmer rozvrátené verejné financie. Robert Fico a jeho ministri musia siahať po viacerých nepopulárnych opatreniach. Ide napríklad o progresívnu daň alebo o zvyšovanie odvodového zaťaženia. Vláda SMER-u opravuje pracovné zákonodarstvo a sfunkčňuje dôchodkový systém.

Druhá vláda R. Fica má za sebou úvodných 100 dní. Možno hodnotiť, že úspešných.

Prvých sto dní po marcových voľbách bolo zároveň – ako vraví minister školstva Dušan Čaplovič – „objasňovaním pravdy“. Občania si na mnohých príkladoch mali možnosť všimnúť, že – slovami predsedu vlády Roberta Fica – „je tu nová stabilná kultúra, nová stabilná mocienská štruktúra, čo je veľmi dôležitý predpoklad do budúcnosti“. Toto obdobie je na druhej strane aj sto dňami opozície. Jej predstavitelia – zväčša jasne programovo pravicové strany – sú zdemorované a demoralizované. Ani po troch mesiacoch sa nezmohli na nejakú podstatnú a najmä spoločnú ponuku programovej alternatívy.

Sociálno-demokratická vláda považuje za svoju prvoradú úlohu chrániť občanov so strednými

a s nízkymi príjmami. Zdôrazňuje nevyhnutnú solidaritu silnejších so slabšími a ubezpečuje, že restriktívne opatrenia, ktoré navrhuje a uzatvára cez parlament, sa nedotknú až 88 percent obyvateľov Slovenska. V zahraničnej politike si vláda predsavzala opätovne získať pozíciu dôveryhodného a vypočítateľného partnera v medzinárodných vzťahoch, najmä v prostredí Európskej únie. Po 100 dňoch jej vládnutia možno skonštatovať, že sa jej darí štartovať a pomaly aj realizovať svoje stanovené programové výzvy a predsavzatia. Nepíše čierne knihy – aj keď podnetov by mala množstvo – ale snaží sa prioritne riešiť problémy spojené so všeobecnou hospodárskou krízou.

(Viac na 2. strane)

3 OTÁZKY PRE: Máriu LÉVYOVÚ, prezidentku SKSaPA

• Ako vníma Slovenská komora sestier a pôrodných asistentiek (SKSaPA) rozhodnutie Ústavného súdu SR dočasne pozastaviť účinnosť zákona o zvýšení plátov zdravotných sestier a pôrodných asistentiek?

Považujeme ho za nezodpovedné a vnímame ho ako pokus o odopretie spravodlivej odmeny sestier a pôrodným asistentkám, ale aj ako pošliapanie základných demokratických hodnôt a ignorovanie názoru významnej časti verejnosti, vyjadreného takmer štvrt' miliónom podpisov v petícii.

• Spochybňuje podľa vás Slovenská lekárska komora (SLK) oprávnenosť požiadaviek sestier na vyššie platy?

Ak áno, aké ju k tomu vedú skutočné dôvody?

SLK sa voči sestram zachovala neférovou. Nedá sa vylúčiť, že jej vtedajší šéf M. Dragula, v súčasnosti poradca premiéra, konzultoval svoj postup s politikmi. Za celou iniciatívou vidíme snahu bývalého vedenia SLK, politikov a kompetentných inštitúcií použiť peniaze vyčlenené na mzdy sestier úplne iným spôsobom a odložiť riešenie problému o niekoľko mesiacov či rokov.

• Nemyslíte si, že hlavnú zodpovednosť nesie exminister zdravotníctva Ivan Uhliarik, ktorý zavádzal tvrdeniami o garantovaných zdrojoch na vyššie platy sestier? Ako bude komora postupovať v boji za

zákonné nároky sestier a pôrodných asistentiek?

Politickú zodpovednosť za našu situáciu nesú bývalá i súčasná vláda a parlament. Za zákon hlasovalo 141 poslancov, z ktorých väčšina sedí v parlamente aj dnes. Zákonodarcu by mal vedieť, čo svojim hlasom schvaľuje. Argument, že exminister poslancov zavádzal, preto len ťažko obstoja. Dňa 24. júla sa uskutočnilo protestné zhromaždenie pred NR SR, kde sestry a pôrodné asistentky, ale aj verejnosť vyjadrili nesúhlas s pozastavením účinnosti zákona a ignorovaním našich oprávnených nárokov. Protest pred parlamentom však určite nebol posledný, sestry sú odhodlané bojovať za svoje práva slušným a dôstojným spôsobom. Zhovárал sa Oto BALOGH

R - 2012037

NEOGRAFIA MARTIN
www.neografia.sk

ISSN 0862-8823
9 770862 882007

V slovenskom hlavnom meste vznikla iniciatíva obnoviť najväčšiu slovanskú zrubovú stavbu

Unikátna ranokresťanská pamiatka na Vydrici

(Dokončenie z 1. strany) - Iniciátor myšlienky rekonštrukcie slovanskej zrubovej stavby na bývalej bratislavskej Vydrici Ing. arch. Igor Thurzo vychádza z výskumu prof. Tatiany Štefanovičovej, ktorá túto rozľahlú stavbu dotovala do druhej polovice 9. storočia. Svoj návrh publikoval aj v tlači, no išiel ešte ďalej.

„O prípadnej rekonštrukcii som sa zhováral s Ing. arch. M. Bogárom, znalcom tohto územia, ktorý moju myšlienku podporil a sprostredkoval mi stretnutie s vlastníkom pozemku. Ten vzal môj návrh na vedomie a súhlasil s ním,“ píše Igor Thurzo v liste, pričom vyslovuje presvedčenie, že aj napriek dnešnej komplikovanej hospodárskej situácii by sa prostriedky na rekonštrukciu slovanskej zrubu našli v rámci celého Slovenska, ale aj vo fondoch medzinárodného charakteru.

Je potešiteľné, že pribúdajú aktivity, ktoré vedú k spritomenovaniu našej slávnej historickej minulosti súčasným generáciami.

■ PRIORITY V OBNOVE

Nedávno sme napríklad v SNN písali o plánoch na rekonštrukciu Rasticevej baziliky na Devíne, ktorá evidentne pamätá časy aktívneho pôsobenia našich vierozvestcov, svätých Cyrila a Metoda. S iniciatívou na jej obnovu prišla práve Matica slovenská, ktorá toto prostredníctvom predsedu Mariána Tkáča oznámila 29. apríla na Národných slávnostiach na Devíne.

Kunsthistorik a autor literatúry faktu Milan Augustín, ktorý bol jedným z autorov repliky tejto baziliky v rámci výstavy Napísané zostáva v roku 1997, má na rekonštrukcie stavebných pamiatok zo staroslovan-

ských čias konštruktívny názor: „V prvom rade si musíme stanoviť priority, pričom prednosť by mali jednoznačne mať sakrálne stavby. Najmä preto, že ide o posvätné miesta so silnou výpovednou hodnotou, miesta, ktoré viac ako akékoľvek iné sú späté so vznikom nášho prvého štátneho útvaru – Veľkomoravskej ríše.“

■ UNIKÁTNÁ ROTUNDA

Milan Augustín však ide ešte ďalej. V rámci svojej najnovšej knihy Templári, ktorá má uzrieť svetlo sveta ešte v tomto roku, venuje obsiahlu pasáž aj veľkomoravskej rotunde v Michalovciach. Túto dosiaľ presne nedatovanú rotundu objavil pri archeologickom výskume v roku 1977 archeológ Jaroslav Vizdal a Milan Augustín má už konkrétnu predstavu o jej rekonštrukcii. Spolu s Rasticeovou bazilikou na Devíne by išlo o unikátny

projekt rekonštrukcie najzápadnejšej a najvýchodnejšej veľkomoravskej sakrálnej stavby na území Slovenska, ktorý zreteľne dokazuje rozsah a moc Veľkej Moravy všetkým pochybovačom. Ako začiatok celého projektu sa jednoznačne núka 1150. výročie príchodu našich vierozvestcov, ktoré oslávime na budúci rok.

„Bude potrebná širšia dis-

kusia, ale Matica slovenská považuje podobné snahy o znovu obnovenie našej historickej pamäti za jednu zo svojich priorit. Zrejme je tu čas na zorganizovanie širšej vedeckej konferencie, kde by na túto tému zaujali stanovisko historici, ale aj politici,“ povedal nám k uvedeným plánom Marián Tkáč.

Slovensko sa pomaly, ale isto spamätáva z vlády škandálov a zabúda na ňu

Neľahkých sto dní nového vládneho kabinetu

(Dokončenie z 1. strany) – „Okrem politickej stability sme vytvorili veľmi efektívny mechanizmus sociálneho dialógu. Je to práve stabilita a najmä sociálny zmysel, ktoré sú základnými predpokladmi na to, aby Slovensko zvládlo veľmi náročné úlohy,“ hodnotí prácu svojich vládnych kolegov i celého kabinetu Robert Fico. Politológ Michal Horský dokonca tvrdí, že spolupráca s tripartitou alebo Radou solidarity a rozvoja je „novým prvkom demokracie“.

■ POTREBNÁ JE AJ OPOZÍCIA

Na rozdiel od predchádzajúcej vlády považuje tá súčasná komunikáciu s opozíciou za prirodzenú. „Je tu oblasť medzinárodných vzťahov, je tu aj oblasť krízy, je tu tiež oblasť národnoštátnych záujmov Slovenska, kde musí vláda komunikovať s opozíciou,“ dôvodi

jej predseda. Aj preto už na začiatku augusta plánuje zorganizovať stretnutie s predstaviteľmi opozičných strán, „... ak bude o takéto stretnutie z ich strany záujem. Pretože musíme spoločne – tak vlád-

na strana, ako aj opozícia hovoriť o postavení Slovenska v eurozóne, v Európskej únii. Musíme sa navzájom informovať, aké sú možné alternatívy vývoja v tomto priestore a aké má Slovensko možnosti,

páky v prípade krízových situácií sa proti týmto krízovým situáciám postaví“, vysvetľuje Robert Fico. Dialóg opozície a vlády Slovenskej republiky o zásadných národnoštátnych otázkach považuje za životne dôležitý. Bez takéhoto dialógu Slovensko nie je podľa premiéra schopné zvládať krízové javy, ktoré ho môžu v budúcnosti stretnúť.

■ PLUS POLITICKEJ KULTÚRE

Donedávna takmer jednotne nepriateľsky naladení novinári začali oceňovať premiérovu ústretovosť; zrazu objavili jeho inú tvár namiesto toho, aby si úprimne zodpovedali otázku o príčinách pôvodného negativizmu. Aj to je dobré pre nás všetkých. Do úzadia ustúpili mnohé zbytočné spory o riadenie štátu už len tým, že konglomerát ideovo vzdiale-

ných a rozhádaných pravicových stráničiek vystriedala jedna veľká strana. Opozícia by mala pre budúcnosť pamätať, ako verejná na Slovensku veľmi oceňuje pokoj v politike a aspoň náznak stability. Pri hodnotení prvých sto dní vlády treba oceniť aj vehemenciu premiéra, s akou sa na pôde Európskej únie zasadzoval o to, aby ozdravovanie verejných financií sprádzal hospodársky rast. Aj preto Európska rada prijala rozhodnutie o predisponovaní 120 miliárd eur na takéto programy. Ide tiež o projektové dlhopisy, ako aj o navýšenie úverovej kapacity Európskej investičnej banky. Robert Fico zhrnul, že prežil obdobie najťažších sto dní za dvadsať rokov, počas ktorých pôsobí v politike. Slováci to však nemajú o nič ľahšie a veria, že predseda vlády o tom vie. Foto: Úrad vlády SR, L. LESAY

VŠIMLI SME SI

Petržalská vatra zvrchovanosti

V sobotu 21. júla bolo v Bratislave sychravé počasie, no aj tak sa v petržalskom Kostole Svätej Rodiny zišlo vyše sto národovcov osláviť 20. výročie vyhlásenia zvrchovanosti Slovenskej republiky. Akciu už tradične pripravil MO MS Bratislava-Petržalka a hoci bola naplánovaná na lúku pri kostole, vďaka pochopeniu farnosti prebehol bohatý kultúrny program v chráme. Napokon sa všetci prítomní vatry zvrchovanosti predsa len dočkali.

„Aj nebo slzí nad úrovňou slovenského vlastenectva,“ konštatovala jedna

z organizátoriek, keď sme o šiestej popoludní ustarostene hľadeli na oblohu, z ktorej vytrvalo mrholilo. Napokon sa obavy z toho, že počasie odradí účastníkov Vetry zvrchovanosti nenaplnili. Vyše sto vlastencov privítal v Kostole Svätej Rodiny predseda MO MS Petržalka Ing. Jaroslav Pápay. Privítal i významných hostí a vrcholných predstaviteľov Matice slovenskej – predsedu Mariána Tkáča a tajomníka Petra Mullika. Na podujatí sa zúčastnil aj riaditeľ kancelárie primátora mesta Bratislava Marián Miškanin, ale tiež historik profesor Milan Ďurica. V bohatom kultúrnom programe potešil prítomných hrou na fujare Štefan Suchý a spevom hymnických piesní spevácky súbor Bystričan z MO MS Záhorská Bystrica. Nechýbala ani pani Eva Kristinová a jej precízne recitovanie veršov Andreja Žarnova. Keďže počasie sa počas kultúrneho programu umúdrilo, nič nebránilo účastníkom presunúť sa na lúku vedľa kostola, kde predseda MS slávnostne zapálil vatru zvrchovanosti. Pri tónoch ľudových piesní toto milé stretnutie vlastencov pokračovalo ešte niekoľko hodín. (mab)

Novela Zákonníka práce vráti túto právnu normu medzi civilizované zákony

Zamestnanec nemôže byť len účtovná položka

Vysoká nezamestnanosť na Slovensku umožňovala väčšine zamestnávateľov správať sa k vlastným zamestnancom ako k novodobým otrokom. Ich konanie dokonca dostalo pozhnanie zákona po právnej úprave, ktorú medzi prvými na prospech podnikateľov zmenila predchádzajúca pravicová vláda. Na nadchádzajúcej parlamentnej schôdzi nastane náprava.

AKTUÁLNE

Koniec nadčasom, ktoré sa v počte hodín takmer rovnali plnému úväzku. Zamestnávateľia, ktorí prinútili svojich pracovníkov robiť nadčas aj 150 hodín, síce tvrdili, že ide o dobrovoľnú nadprácu, ale všetci vedia, o akú „dobrovoľnosť“ v skutočnosti ide. Ak pracovník náhodou nevládal takto „dobrovoľne“ tráviť väčšinu času v mizerne platennej práci alebo z rodinných dôvodov ani nemohol, nikto mu nepomohol. Skôr či neskôr sa ocitol na ulici.

■ VÝPOVEĎ AJ ODPSTUPNÉ

Koniec vyhadzovaniu len tak pre „zlý pohľad“. Mala by tomu zabrániť opätovná povinnosť zamestnávateľa poskytnúť odchádzajúcemu pracov-

níkovi odstupné i výpovednú lehotu. Zruší sa aj stav, keď po nezákonnom ukončení pracovného pomeru zo strany zamestnávateľa sa zamestnanec nemohol domôcť náhrady mzdy. Doteraz zákon obmedzoval prípadnú, súdom uznanú náhradu mzdy iba dvanásť mesiacov. Toto obmedzenie sa skončí a prepúšťanie z práce bude opäť o niečo zložitejšie. Alebo – drahšie. Tí, ktorí túto metódu používali len preto, že sa im niekto z podriadených pre také či

onaké subjektívne dôvody nepáčil, budú si musieť dobre zvážiť prípadné finančné následky náhrady ušlej mzdy, po novom priznanej zamestnancom súdmi.

■ SILNEJŠIE ODBORY

Koniec poplatným odborárskym bosom. Stalo sa pravidlom, že mnohí podnikatelia si machináciami a dobrou taktikou nechali medzi svojimi zamestnancami zvoliť, prípadne pôsobiť takého odborárskeho predáka, ktorý napokon, dobre „motivovaný“ samotným podnikateľom, presadil do kolektívnej zmluvy také ustanovenia, ktoré išli proti ich záujmom. Po novelizácii Zákonníka práce kolektívna zmluva nemôže „podliezť“ tie zákonné práva zamestnancov, ktoré stanovujú súvisiace právne normy. Skončí sa aj bezbrehé reťazenie pracovných pomerov na dobu určitú. Terajšie predlžovanie zmluvy aj trikrát v priebehu troch rokov sa znižuje na maximálne dvakrát v priebehu 24 mesiacov. Po novom tiež už nebudú musieť odborárske orgány preukazovať počty členov, teda reprezentatívnosť v podniku.

Ivan BROŽÍK
Karikatúra: Peter GOSSÁNYI

Chcú meniť terajší stav v strednej Európe

Dušan D. KERNÝ

Slovenská verejnosť je odrezaná od plynulej a dobrej informácie o tom, čo sa deje v Maďarsku a čo sa deje s Maďarmi. Prečo je to dôležité? Mnohostrannú krízu zvlášť ostro prežíva Maďarsko a jeho občania. Z osobnej i národnej skúsenosti vieme, že po kríze býva iný stav ako pred krízou. Vieme však, ako terajšia kríza mení či zmenila Maďara, Maďarsko?

Ide o štát, ktorý po roku 1990 revizionisticky zmenil zahraničnopolitickú koncepciu štátnych a národných záujmov tak, aby slúžila vybudovaniu mocenského vplyvu v Karpatскеj kotline. V minulom období sa maďarskej politike a diplomacii darilo zastupovanie

„15 miliónového maďarského národa“ prepojiť s úsilím o revíziu dokumentov prijatých po prvej a druhej svetovej vojne a s úspešným nástupom do európskych štruktúr a najmä Severoatlantickej aliancie (NATO). „Starostlivosť“ o menšiny bola akoby súčasťou integračných procesov, centrom v strednej Európe malo byť Maďarsko.

Situácia sa však zmenila. Otázka je, či sa zmenili Maďari. Po dvoch rokoch vlády V. Orbána si totiž môže alebo by si mala slovenská, ako aj maďarská verejnosť klásť spoločnú otázku – ako je možné, že v 21. storočí sa v členskom štáte EÚ a NATO vytvára a funguje autoritatívny systém a režim. A ako hovoria tí, čo Budapešť pozna-

jú zvnútra, autoritatívny režim závisiaci od jednej osoby – od osoby Viktora Orbána.

Ako je možné, že provokačné akcie konfrontačnej maďarskej politiky voči Slovensku sa dejú jedným vrzom v nebývalej atmosfére antisemitských

KOMENTÁR

a protirómskych slov a činov. Keď sa zmenila zahraničnopolitická koncepcia Maďarska po roku 1990 na snahu o „stredoeurópsku veľmoc“, výročie Trianonu 1920 – 4. jún, bol dňom národného smútku. Teraz, toľko rokov od prvej svetovej vojny, sa stal oficiálnym dňom národnej súdržnosti všetkých Maďarov bez ohľadu na občianstvo

v iných suverénnych štátoch. V europarlamente sa zároveň odohráva nový pokus zmedzinárodniť maďarské sponchybovanie historických právnych úprav tzv. Benešových dekrétov po druhej svetovej vojne. Teda všetko zásadných aktov týkajúcich sa historického medzinárodného zakotvenia Slovenska a medzinárodného uznania jeho hraníc.

Aký význam má útek do dejín – do európskych dejín len pre Maďarov a pre nikoho iného? Môže si maďarská politika v dnešnej globálnej kríze a stavu, v ktorom je NATO s jeho bezkonceptnými vojnami a Európska únia s jej bezkonceptným prešľapovaním na jednom mieste, naozaj robiť reálne nádeje na nadradenosť v strednej Európe? Môže si robiť nárok nejakej nadradenosti „maďarstvo“ voči okolitým národom? Aký prínos má verejnosť z toho, že politika hľadá ukotvenie v medzivojnovej minulosti, v rokoch 1929 a 1945, čo navonok dokumentuje kult

fašistického režimu admirála Horthyho, na Slovensku pamätného najmä ozbrojenou okupáciou Košíc?

Slovensko musí dať šance svojim občanom a klásť pred nich iné, než len etnické otázky. Hranica, ktorá medzi nami dnes prebieha, nie je, nemala by byť len národnostná. To je podstata zmenených pomerov v strednej Európe. Je jasné, že diplomacia musí vždy nechať druhej strane možnosť zachovať si tvár. Práve preto musí byť verejná mienka o to ostrejšia, o to väčšmi treba vyvažovať to, že európske ľudové strany (patrí medzi ne KDH a SDKÚ-DS) v EÚ kryjú Orbánovi chrbát. V európskych spojených nádobách je dôležité vedieť všetko, dopodrobna a načas. V Budapešti trebárs odstraňujú sochu politika, ktorý súhlasil s mierovou trianonskou zmluvou. V Bratislave sa len-len podarilo zabrániť premiestneniu štúrovcov a nahradiť ich cisárovnou v sprievode súsošia štyroch maďarských husárov...

Kto a v čom (ne)má rád transparentnosť

Oto BALOGH

Pri hodnotení sto dní pôsobenia úradujúcej vlády sa opozičné politické strany predbiehali vo výpočte jej údajných hriechov, ktoré vedú Slovensko do záhuby. Odhladnuc od faktu, že každá opozícia má kritiku vlády v pracovnej náplni a má na ňu neodhateľné právo, občania nezaškodí prizrieť sa na to, čo je jej terčom, ale najmä na to, kto s ňou prichádza. Na základe vyššie uvedeného určite najsilnejšou slovnou municiou páliho KDH. Už aj preto, lebo jeho predseda vytkol vládnucemu Smeru zlyhanie v oblasti považovanej verejnosťou za jednu z najdôležitejších – v rezorte zdravotnic-

tva. „Vládny Smer nemá rád transparentnosť a kontrolu, nevie zabezpečiť zdravý rast ekonomiky a nevie zabezpečiť ozdravenie zdravotníctva,“ nechal sa počuť šéf strany, ktorá mala v bývalej vláde pod palcom práve spomínaný rezort.

V ňom to v týchto dňoch doslova vriete a z problémov, ktoré súvisia so zablokovaním zákonom garantovaných plátov zdravotných sestier a s hľadaním zdrojov na kúpu dvoch súkromných zdravotných poisťovní, má vláda hlavu v smútku. V štátnom rozpočte niet peňazí nazvyš a keď bude chcieť spomínané problémy vyriešiť, nezostane

jej pravdepodobne nič iné, len revidovať svoj sľub o neprivatizácii štátnych aktív vo firmách, na osud ktorých nemá nijaký vplyv. Čoraz viac sa hovorí o privatizácii 49 percent akcií štátu v spoločnosti Slovak Telekom (ST). To by

POZNÁMKA

mohlo do štátnej pokladnice priniesť odhadom jednu miliardu eur.

V správe, ktorú vydala TASR, je reč o sume, ktorá je v porovnaní s miliardou za prípadný predaj akcií ST omrvinkou, ale vracia nás na začiatok. Bývalé vedenie žilinskej fakultnej nemocnice s polikli-

nikou malo spoločnosti Viadon vyplatiť vyše trinásťtisíc eur za modernizáciu svojej webovej stránky a vybavenie jej riaditeľstva wifi sieťou. Šéfom obchodného oddelenia dodávateľskej firmy a jedným z jej konateľov je syn podpredsedu krajskej rady KDH v Žiline. Nový web mal obsahovať verziu pre slabozrakých, mobilnú verziu či cudzojazyčné mutácie podstránok. Ale neobsahuje a stránka je doteraz neúplná.

Slovenské zdravotníctvo pre trinásťtisíc eur určite neskolabuje, všetko však nasvedčuje tomu, že sme opäť svedkami jedného z maličkých tunelov, akými je rezort prevítaný skrz-naskrz – tentoraz (či opäť) v réžii KDH. Toho KDH, ktoré zabezpečovalo ozdravovanie zdravotníctva okrem iného vyhlásením núdzového stavu trvajúceho deväť dní. Toho KDH, ktoré má rado transparentnosť. Najmä takú, ktorá umožňuje dohadzovanie kšeftov.

GLOSAR
ANDREJA MIŠANEKA

AKO BOLO, ČO BOLO

Pred takmer 250 rokmi sa v Dobroči pri Čiernom Balogu narodil lesník Jozef Dekret Matejov. Nevošiel do dejín len tým, že pri ťažbe dreva sekeru nahradil pílou, ale najmä tým, že zaviedol plánovité zalesňovanie hôr, ktoré pre potreby baníctva, hutníctva a sklárstva zdevastovala ťažba dreva.

Vo Vysokých Tatrách porúcala lesy víchrica, teraz ich nivočí lykožrút. Podľa ochránarov sú na vine monokultúry smreku, ako aj to, že tam nerástli mladiny. Prečo by tam mali byť mladiny, keď sa v nedotknuteľnom národnom parku vysoká smreková hora každému páčila. Ochranárske združenie Vik víťazne oznámilo: „Dvadsiateho siedmeho júna rozkladová komisia ministra životného prostredia zamietla rozklad podaný Štátnymi lesmi TANAP-u a potvrdila predchádzajúce rozhodnutie ministerstva o nepovolení výnimky na ťažbu dreva v národ-

ných prírodných rezerváciách Tichá dolina a Kôprová dolina.“ V praxi to znamená, že tam lesníci nebudú môcť ťažiť kalamitné drevo. Ministerstvo teda dalo za pravdu ochránarom.

Podobnú kalamitu sme na Slovensku zaznamenali pred sedemdesiatimi rokmi, keď lykožrút zožral celé Podbanské.

Dekret Matejovie sa obracia v hrobe

Peter VALO

V sedemdesiatych rokoch bola kalamita na Javorine. Drevo sa odkôrilo a vyťažilo, aby sa lykožrút nemohol rozmnožovať. A dnes tam rastie kvalitný les. Boj proti lykožrútovi je nevyhnutný. V opačnom prípade padnú stromy v celých Tatrách.

Ochranári tvrdia, že problémom je monokultúra smrekového porastu. Nehovoria

o tom, že les je rozdelený do vegetačných stupňov. V najvyššom sú napríklad kosodreviny a v ďalších dubiny, jelšiny, bučiny, jedľové a smrekové porasty. Do Tatier smrek patrí, ak nesie v sebe genetický odkaz, že je z tohto prostredia a z výšky 1 000 metrov. Pokusy so sadením buk a iných listnáčov skra-

pôvodné geneticky cenné drevíny, aby opäť vznikla monolitická lesná kultúra. Problém je v tom, že takýto proces prebieha v prírode dve až tritisíc rokov. Keď hora vyhorí, zničí ju lykožrút alebo zrúti vietor a všetko sa začína odznova.

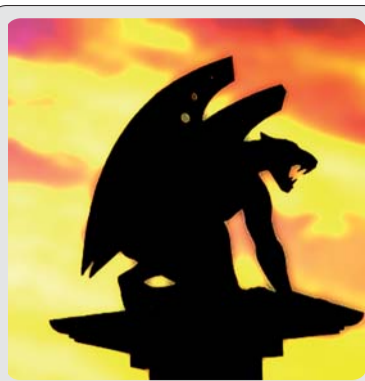
Lesníci pri dlhodobej starostlivosti o les prišli na to, ako tento evolučný proces

ci rúbu pralesy. Tí si myslia, že ak niekto považuje kus lesa s pováňanými stromami a papradami za prales, asi sa veľmi mylí. Je to len zdevastovaný a neošetrovaný hospodársky les. Vyzerá to tak, ako keby ochránari chceli lesy prerobiť na pralesy, do ktorých nebude môcť vstúpiť ľudská noha. Najväčšou chybou je, že na MŽP niekto netresne do stola a nedá dokopy skupinu lesníckych profesorov, ktorí verejnosti vysvetlia, čo sa naozaj deje. Ja mám pocit, že je to sabotáž proti nám a nášmu prírodnému prostrediu. Naozaj len „superbohatá“ krajina, akou je Slovensko, si môže dovoliť, aby tisíce kubíkov dreva hnilo bez účinku, a stále doplácať za narastajúce škody, ktoré spôsobuje lykožrút, ochránarmi chránené premožené medvede alebo kormorány.

Na banskobystrickom cintoríne sa z času na čas ozýva buchot. Podaktorí okoloídúci mienia, že sa otec slovenského lesníctva Jozef Dekret Matejovie obracia v hrobe.

skrátiť na sto až stodvadsať rokov. To znamená, štyri generácie lesníkov, ktorí na tom území vykonávali svoju prácu. Teraz paradoxne prišla doba, keď ich poznatky popierajú a lesní robotníci prichádzajú o prácu. Ak chceme mať pekný les, musíme doň umelo zasiahnuť, ináč ho lykožrút zničí.

Ochranári tvrdia, že lesní-

Odstraňovanie nefunkčných chrličov

Taliansky humanista Giorgio Vasari považoval gótsku kultúru za zmes primitívizmu a barbarstva. Éru, ktorú symbolizoval vertikalizmus, zoštíhlenie a odhmotnenie. A ešte chrliče. Ťažko nájsť toto slovo v niektorom z našich jazykových slovníkov. Nie je však nespisovné a nie je ani neaktuálne. V gotike chrliče slúžili na odvod vody zo strechy. Pravdepodobne toto slovo najnovšie použil predseda Rady vysokých škôl Viktor Smieško, keď posudzoval nové návrhy ministra školstva Dušana Čaploviča.

„Nemá význam, aby naše vysoké školy fungovali ako chrliče adeptov do zástupov nezamestnaných na úradoch práce,“ povedal. Obchod so vzdelaním sa stal jedným z najvýnosnejších spôsobov podnikania na Slovensku. Presnejšie, obchod s osvedčením o dosiahnutom vzdelaní. A tovarom sa stalo maturitné vysvedčenie aj vysokoškolský diplom. Stačilo rozhodnúť sa založiť si školu – od materskej až po vysokú – a o trvalý zdroj financií prostredníctvom štátnych dotácií bolo postarané. Kým tie materské škôlky si ako doplnkový biznis zakladali aj vyslúžilé a vcelku už na nič nehodiace sa missky, vysoké školy boli už dielom organizovaných mozgov, ktoré odsúdili štát a daňových poplatníkov – teda nás všetkých občanov – do úlohy dojenej kravy. Dôsledkom takejto sebeckej podnikateľskej arogancie je však nielen to, že sa niekomu skladajú na jeho osobné hmotné pôžitky, ale aj devalvácia vzdelania, ak ho ktosi nadobudol kde si v „Hornej-Dolnej“ pri garancii lietajúcich a niekoľkonásobných úväzkárov – novodobých profesorských drotárov nosiacich vo svojich torbách diplomy a doktoráty.

Všimli ste si, koľko našich predstaviteľov, politikov, poslancov cteného parlamentu vstúpilo do sveta politiky bez zbierky titulov pred a za menom a naopak koľko ich už ako JUDr., PhDr. či magister alebo iný „pudr“ z politiky odchádzalo? A zjavne bez zázračných vlastností univerzitu zázračne dokončili ani nie po pol roku navštevovania – nie štúdiá. Určite to nemá nič spoločné s korupciou a určite to nemá nič spoločné s rozdávaním diplomov na požiadanie?

Minister Dušan Čaplovič sa podujal nastoliť v rezorte aj v tomto smere znovu normálne pomery a zvýšiť jeho prestíž. Nečudo, že sa mnohí podnikatelia s pochybným osvedčením o vzdelaní, búria. Vzpierajú sa hlupáci, ktorí vedú, že na nijakej škole by v normálnych, bežne náročných pomeroch titul nezískali. A nečudo, že sa búria obchodnícke skupiny, ktorých živnosťou bola korupcia v systéme vzdelávania. Naopak, je charakteristické, že neprotestujú múdri nadaní mladí ľudia, že neprotestujú vysokoškolskí pedagógovia, ktorí si vážia svoje vedné disciplíny, ale najmä sami seba. Dokonca ani kvalitné vzdelávacie ustanovizne nie sú proti. Sú si vedomé, že konkurencia musí byť, musí to však byť dôstojná konkurencia. Profesor Čaplovič vypína nefunkčné a neefektívne chrliče. Alebo tiež zmes primitívizmu a barbarstva vo vzdelávacom systéme, ktorý tak nastavili pravicové (nehumanistické) vlády.

Ivan BROŽÍK

Po Radičovej sme zdedili Zákonník práce s najnižšou právnou ochranou zamestnanca Toľko propagované výhody, lenže pre koho?

Tibor B. HAČKO

Akéže „benefity“ nám to ponúkajú pri práci v medzinárodnej spoločnosti? Flexibilitu? Prácu v mladom kolektíve? Prijemné prostredie? V každom prípade to už nie sú vyššie platy alebo kratší pracovný čas. Kde sú tie časy, keď sa zamestnávateľia predbiehali v tom, kto dokáže najmä pre mladé pracovníčky ponúknuť väčšie výhody. Finančné turbulencie zastavili aj trinásť platy a voľno navyše. Starších a skúsených pracovníkov odstavili z trhu práce úplne.

Zamestnanci v montážnych závodoch by vám vedeli rozprávať o otrokárskych spôsoboch práce pri pásoch a ponižujúcej komunikácii s nimi. Vedia o tom svoje. Žiaľ, nikto ich teraz nevypočuje a nemajú sa ani kde obrátiť o pomoc. Po predošlej úprave Zákonníka práce (ZP) Radičovej vládou sme sa v rámci krajín OECD, V4, a samozrejme aj EÚ 27 ocitli v ochrane zamestnancov na samom dne. Máme ZP s najnižšou právnou ochranou a vďaka kanikovským „systémovým“ opatreniam sa môžeme hrdiť 67. pozíciou v rámci svetového rebríčka.

■ NOVODOBÉ NEVOĽNÍCTVO

Predstavitelov každej doterajšej vlády zaujímali len vlastné benefity. Ako je možné, že sme za posledných 12 rokov dopustili zavedenie nevoľníctva v strede Európy? „Ryžojedské“ zahraničné spoločnosti sem prišli len za techniky a ešte vždy pomerne dobre vzdelanou, ale stále lacnou pracovnou silou. Možnosť kariérneho rastu? Tú prislúbia všade. Lenže na 99 percent úspešných adeptov ostane len pri „možnosti“. Dynamický pracovný kolektív? Ten budete mať pri montážnom páse určite zaručený. Zamestnávateľ diktuje pohotovosť na pracovisku, ale aj piatky, sviatky; denné, neplatené nadčasy sú samozrejmosťou, lebo sú zakotvené v pracovnej zmluve.

Po úpravách ZP sme uzákonnili systém, ktorý je výsledkom tlaku nadnárodných spoločností a slabosti ministrov predchádzajúcich vlád, ktorým vôbec nezáležalo na našich ľuďoch. Slováci sú samozrejme aj platovo diskriminovaní. Neraz sa zahraničné vedenie, zarábajúce niekoľkonásobne viac ako Slováci, od nás učí technické aj organizačné riešenia. Inak by automobilový priemysel nezvyšil produkciu o 8 – 12 percent v porovnaní so stavom pred poklesom, ale s tým istým počtom zamest-

nancov. Aj plynárenský a bankový sektor mali v rokoch 2009 – 2011 rekordné zisky, aj keď sa teraz tvária, že prežili finančnú krízu. Plynárenský priemysel dokonca splatil začiatočnú investíciu 2,7 miliardy eur, dohodnutú s Miklošom, za rekordných 4,7 roka a tretí rok vysáva obyvateľstvo aj podniky. Personálnym manažérkam záleží len na vydatí do Francúzska, Nemecka alebo Talianska bez toho, aby niečo vedeli alebo sa dohodli s vedením pre zamestnancov, ktorých zastupujú – a čo je ich pracovnou náplňou!

■ OBSAH ATRAKTÍVNOSTI

Pri vyše 14,5-percentnej a stále stúpajúcej nezamestnanosti, a to už po novelizácii ZP, firmy do ponuky zaradili prácu v príjemnom prostredí, mladom kolektíve a zaškolenie pri nástupe. Až tretina zamestnávateľov uvádza vo svojich inzerátoch ako výhodu aj prácu v medzinárodnej spoločnosti. Čo v žiadnom prípade už nie je výhoda. Pritom je zaujímavé, že benefitom v podobe doplnkového vzdelania cudzieho jazyka sa prezentuje už len 10 percent firiem. V štátnom sektore si musíte jazykové vzdelanie hrdiť z vlastných prostriedkov, pokiaľ nie ste príslušníkom roja práve etablovanej vlády. Komunikácia v cudzom jazyku je tiež považovaná za výhodu. Inak povedané, ak neviete cudzí jazyk, nemáte šancu nájsť si zamestnanie. Zdravotná starostlivosť, príspevok na dôchodkové poistenie alebo špeciálne školenia v zahraničí sú poskytované už len zamestnancom na vyšších či špecializovaných pozíciách. V slovenských spoločnostiach sa táto oblasť ani nestihla rozvinúť, a tak zabezpečiť napredovanie zamestnancov. Prekvapením je, že pri 4 percentách pracovných ponúk uvádzajú zamestnávateľia ako výhodu stravné lístky. Pritom je zamestnávateľ povinný zabezpečovať zamestnancom stravovanie

v súlade so ZP. Azda len pitný režim je považovaný za samozrejmosť, a to nielen na pracoviskách, kde hrozí nadmerná záťaž teplom či chladom.

■ KTO SA KOMU VYPĽATÍ?

Požadované schopnosti	v %
Skúsenosti a prax	41
Komunikatívnosť – „poslušnosť“	24
Flexibilita	10
Odolnosť voči stresu	7
Organizačné schopnosti	5
Spolahlivosť	3
Kreativita	1
Nefajčiari	0

Firmy v súčasnosti kladú dôraz na dlhodobé ciele, čo môže byť v určitých prípadoch premietnuté aj do zvýšenia platu. Len málokto absolvent však môže oča-

Ponúkané benefity	ponuky v %
Medzinárodná spoločnosť	28
Postup na pracovisku	20
Dynamická práca	17
Vzdelávanie	15
Mladý kolektív	12
Používanie cudzích jazykov	10
Flexibilný prac. čas	5
Stravné lístky	4
Dôchodkové pripoistenie	3

kávať, že po nástupe do prvého zamestnania získa výhodu skúsenejších kolegov, keďže až 41 percent zamestnávateľov

zdôrazňuje potrebu praxe a skúsenosti vo svojom odbore. Cenený je len ten človek, ktorý je kľúčový pre firmu. Flexibilita. Ďalší pojem z ponúk. Je požadovaná až v 10 percentách pracovných inzerátov. Za týmto pojmom treba hľadať poslušnú a okamžitú reakciu na požiadavky zamestnávateľa. Zamestnávateľ potrebuje, aby pracovníci na určitých pozíciách mohli na daných úlohách pracovať aj mimo svojho pracoviska v rámci flexibilného pracovného času. Preto na mnohých pozíciách majú k dispozícii notebook a mobil. Novým, ale určite zaujímavým benefitom sa stáva zväzovanie zamestnancov do práce – uvádza sa v 4 percentách inzerátov.

■ NAOZAJSTNÉ VÝHODY

Najzaujímavejšie výhody poskytujú spoločnosti pôsobiace v oblasti IT, vo farmaceutickej oblasti a bankové či finančné inštitúcie. Tu sa pohybuje priemerné platy nad 1 500 eur a priemer pri stredných kádroch je až 1 760 eur. To však neznamená, že inde sa nebudete mať dobre. Čo je ešte dôležité pri budúcom rozhodovaní o zamestnávateľovi, je aj samotný pomer medzi platom a nefinančnými benefitmi. Štandardom sú mobilné telefóny (a ich využívanie aj na súkromné ciele), notebooky (a pripojenie na internet aj doma), služobné autá (a ich používanie na súkromné ciele) až po výber značky služobného auta a pridelenie parkovacieho miesta. Pre obchodníkov a vedúcich pracovníkov sú tieto výhody skôr pracovnou nevyhnutnosťou. U nás zatiaľ pomerne neštandardným benefitom sú napríklad materské škôlky nachádzajúce sa v priestoroch firmy alebo v jej bezprostrednej blízkosti, čo bolo v minulosti normálne aj pre robotnícke pozície. Z benefitov sa vytrátila nadštandardná zdravotná starostlivosť, používanie firemných platobných kariet a možnosť účasti na konferenciách a seminároch.

Cudzinci zvládnu kompletnú slovenskú gramatiku až po dvanástich rokoch štúdia Náš jazyk je na samej špičke náročnosti

Vladimír TRNKA - Karikatúra: Peter GOSSÁNYI

Koncom septembra 2009 sa v Paríži stretli jazykovedci z celého sveta. Po ôsmich rokoch bádania, skúmania a študovania vydali rubriku desiatich najťažších a najľahších jazykov na tejto planéte. Do úvahy sa bral vývoj jazyka, úprava pravopisu, štýl písma, znaky, reč, história jazyka a jeho gramatika.

Na svete je okolo 7 832 jazykov. Každý týždeň zaniknú dva jazyky a vytvorí sa ďalšie dva až tri nové. K desiatim najľahším jazykom v poradí od 1 po 10 patria: angličtina, bulharčina, chorvátčina, rumunčina, taliančina, nórčina, gréčtina, aramejčina a mongolčina. Vôbec najľahší jazyk na svete, ktorým hovorí vyše 300 miliónov ľudí na celom svete, je španielčina.

■ DESAŤ NAJŤAŽŠÍCH

Desiatku najťažších jazykov na svete uzatvára nemčina. Pred ňou na deviatom mieste je francúzština a na ôsmom čínština. Nasleduje japončina (7) a jazyk oboch Kórei (6), ktorý je rovnaký, piata je perzština a štvrtá arabč-

ba (prvá osoba jednotného čísla, druhá osoba jednotného čísla, tretia osoba jednotného čísla, prvá osoba množného čísla, druhá osoba množného čísla, tretia osoba množného čísla); číslo (jednotné číslo, množné číslo); čas (predminulý čas, minulý čas, prítomný čas, budúci

jú činnosti, úkony; predmetové – ich význam si vo vete vyžaduje pripojenie predmetu; bezpredmetové – ich význam si nevyžaduje pripojenie predmetu. Ďalej sú to slovesá stavové – pomenúvajú stavy, deje, ktoré nepodliehajú vôli; pomocné – nemajú úplný, samostatný vý-

zložitosti gramatiky slovenského jazyka. Podľa záverov jazykovedcov je slovenská gramatika taká komplikovaná, že akémukoľvek cudzincovi by podľa prepočtov trvalo až 12 rokov, kým by sa ju naučil kompletnú, a to nehovoríme o variabilite slov, viet a slovných spojení vo vetách.

■ NEKONEČNÁ VARIABILITA

Kompletnú gramatiku slovenského jazyka nevie ani jeden jediný človek, preto ju študujú a pripravujú kolektívny vedcov a jazykovedcov. Slovenský jazyk má presne 465 gramatických výnimiek – aj to dokazuje jeho komplikovanosť. Pravidlá slovenského pravopisu prichádzajú len veľmi málo s nejakými úpravami alebo so zmenami gramatiky, ale napriek tomu platí, že slovenčina je jazyk, ktorý čo do náročnosti nemá vo svete obdobu.

■ ZÁUJEM RASTIE

Môže nás tešiť, že záujem o slovenský jazyk každým dňom rastie aj v cudzine. Naša reč je krásna, melodická a v mnohom aj modelová, preto nemáme problém porozumieť i ruštine, poľštine, češtine a iným slovanským jazykom. Ak sa chce cudzinec naučiť písať, čítať, počúvať a najmä hovoriť po slovensky aspoň tak ako jednoduchý človek, v zahraničí sa náš jazyk nenaučí, a to platí aj pre nás. Cudzinci, ak chcú náš jazyk ovládať, musia prísť k nám a my zas – ak sa chceme naučiť inú reč – musíme ísť do krajiny, kde sa tou rečou, ktorú sa učíme, hovorí.

REFLEXIA

na. Tretiu a druhú priečku obsadili jazyky z ugrofínskej vetvy – finčina a maďarčina. Najťažším jazykom, akým sa hovorí na tejto planéte, je podľa záverov odborníkov slovenčina, a to pre jej gramatickú štruktúru a „mobilitu slov a slovných spojení“.

Ako jediný jazyk sveta má slovenčina 7 pádov – nominatív, genitív, datív, akuzatív, lokál, inštrumentál a vokatív, ďalej vybrané slová a najmä mákké a tvrdé i, y. V slovenskom jazyku sa v podstate skloňujú takmer všetky slová. Špecifiku tvoria slovesá. V slovenčine je sloveso ohybné. Ohýbanie sloviac sa nazýva časovanie. Pri slovese sa rozlišujú v slovenčine gramatické kategórie: oso-

čas); spôsob (oznamovací spôsob, podmieňovací spôsob, rozkazovací spôsob); slovesný rod (činný rod, trpný rod); slovesný vid (dokonavý vid, nedokonavý vid); slovesná zhoda (zhoda s tvarom nadradeného podstatného mena alebo zámena); intencia slovesného deja (sloveso vyžadujúce doplnenie agensom alebo paciensom, sloveso nevyžadujúce doplnenie agensom alebo paciensom); trieda (slovesný) vzor.

Samotné slovesá sa ešte členia na plnovýznamové: činnosť – pomenúva-

znam, preto sa vo vete spájajú s iným, plnovýznamovým slovom. Modálne alebo spôsobové – vyjadrujú vôľu, chcenie, povinnosť, možnosť uskutočniť dej. A napokon sú to slovesá fázové limitné a sponové.

Len päť jazykov na svete používa tri rody – mužský, ženský a stredný. Pravdaže, medzi nimi je aj slovenčina. Ako jediný jazyk má vzory prídavných mien, dvojhlasý a spodobovanie, čo nenájdete v žiadnom inom jazyku na tejto planéte (!). Toto je len na ilustráciu

Chorváti si tohtoročný Deň nezávislosti pripomenuli skromnejšie než v minulosti Oficiálna štátna dramaturgia stavila na vukovarské kulisy

Tibor B. HAČKO – Foto: Maroš SMOLEC

Európske gravitačné procesy a grécka finančná mytológia zatlačili do úzadia výročie, ktoré na európskom kontinente naštartovalo najdramatickejšie pohyby a tragédie od konca II. svetovej vojny. Uplynulo dvadsaťjeden rok od chvíle, keď 25. júna 1991 chorvátsky parlament začal proces disasociácie od Socialistického federatívneho zväzu Juhoslávie. Proces rozhodovania o nezávislosti sa začal na základe vôle občanov vyjadrenej v referende o nezávislosti z 19. mája 1991. Za nezávislý štát Chorvátsko hlasovalo 93,2 percenta občanov vtedy ešte federatívnej republiky.

„Už ďalej nemôžeme podporovať náš život v takom stave, v akom je na našom území ukotvená verejná správa, nemôžeme tolerovať ako voči nám narastá skrytá agresia, patologická nenávisť a hnev na všetko, čo má pôvod na území Chorvátska, čo je chorvátske a blízke nášmu národnému vnímaniu. Stále viac a viac sme konfrontovaní s narastajúcou hrozbou sily, a to pod pláštikom nelegálneho terorizmu a podšúvania rôznych foriem vzbury.“ Vyhlásil vtedy vo svojom prejave v chorvátskom parlamente prvý chorvátsky prezident Dr. Franjo Tuđman.

■ SKROMNEJŠIE OSLAVY

Tohtoročné oslavy štátneho sviatku Chorvátska boli oveľa skromnejšie než v predchádzajúcich rokoch, a to pre nedostatok peňazí a zavedenie úspor na všetkých úrovniach hospodárstva a života spoločnosti. „Aj preto, začo mnohí položili svoje životy, obetovali zdravie a bránili samostatnosť celou dušou, musíme sa sústrediť na vlastný potenciál a nehľadať nijaké ďalšie alibi pre náš krok spred 21 rokov,“ povedal chorvátsky premiér Milanović v predvečer osláv. Začali sa slávnostným vyraďením dôstojníkov a poddôstojníkov vo Vojenskej akadémii Petra Zrinskeho vo Vukovare s odovzdaním diplomov

a vecných cien najlepším študentom, kadetom a pilotom. Formálne otvorenie osláv sa začalo kladením vencov, holdom a zapálením sviečok pri Centrálnom kríži – pomníku padlých na záhrebskom cintorine Mirogoj, kde sa poklonili pamiatke obetí prezident Josipovič, premiér Zoran Milanović a predseda chorvátskeho parlamentu Josip Leko. Obrad zopakovali pri hrobe neznámeho hrdinu v aleji padlých vojakov, pri hrobe prvého chorvátskeho prezidenta Dr. Franja Tuđmana a hrobke predsedu vlády v rokoch 2000 – 2003 Ivicu Račana, ktorý naštartoval prístupové rokovania s EÚ.

■ ŠTEDROŠŤ K VETERÁNOM

Aj keď je Chorvátsko dovolenková destinácia takmer polovice Európy, od skončenia Programu podpory obnovy a rozvoja, poskytnutého svetovým spoločenstvom, neúspešne bojuje s krytím svojich finančných, ale treba kriticky povedať, že aj neúmerne nadštandardných potrieb. Určite sú na takej istej úrovni ako v ktorejkoľvek južnej krajine, topiacej sa vo svojich finančných dlhoch. Chorvátska vláda už 15 rokov vypláca mesačne všetkým vojnovým veteránom finančnú odmenu vyššiu, ako je priemerná mesačná mzda. V prípade úmrtia túto podporu dedia pozostali.

stali. Chorvátsko muselo rekonštruovať vypálené a vojnou zničené objekty, benzínové pumpy, výrobné prevádzky, umiestniť vyše 150 tisíc utečencov do hotelov a domov zdravia, opraviť a vybudovať nové cesty. Všetko zvládli, lenže na úkor vysokého štátneho dlhu.

■ PAMIATKA VUKOVARU

Vukovar počas novodobého balkánskeho konfliktu trikrát vojensky prevládala oficiálna Jugoarmia a späťne

ho získavali chorvátske ozbrojené sily. Mesto je poznačené najväčšou nespokojnosťou miestnych občanov, ktorých ťaží chudoba, nedostatok sociálnych služieb a málo pracovných možností. Oficiálne miesta vybrali Vukovar za centrum tohtoročných osláv aj preto, lebo je to mesto, kde sa formovala chorvátska armáda aj hranice súčasného chorvátskeho štátu. Ivo Kovacic, predseda Koordináčného združenia Vlasteneckej vojny o mesto Vukovar, povedal, že sa pri tejto príležitosti zamerali len na vzdanie úcty tým, ktorí boje spred osemnástich rokov neprežili.

Vojenská operácia Oluja – Búrka, ktorá ukončila konflikt na Balkáne, sa začala 4. augusta 1995 a definitívne ustálila pomery na Jadrane. Počas nej dosiahli vojenské straty na chorvátskej strane 174 mŕtvych, viac ako 1 100 zranených a 15 nezvestných. Cudzinci si často zamieňajú chorvátsky Deň nezávislosti a Sviatok chorvátskej štátnosti. Nie je to isté. Korene Dňa nezávislosti siahajú do ďalekej minulosti – až do 8. storočia a k vláde prvých chorvátskych kráľov, Tomislavom počnúc. Kontinuita chorvátskej štátnosti nebola nikdy prerušená, aj keď bolo Chorvátsko súčasťou viacerých územných celkov. Deň nezávislosti sa pripomína a oslavuje len od roku 1991.

Priveľa slovenčiny

Kým my snívame o hokejovej olympijskej medaile zo Soči, naši južní susedia majú iné túžby – tisícročný maďarský štát. Prijali novú ústavu a názov krajiny, čo má vraj zdôrazniť jej tisícročnú históriu. Maďarská opozícia vidí v novej ústave „zakotvenie perverznej spoločenskej politiky a alarmujúce ponímanie demokracie“.

Zasadanie výboru maďarskeho parlamentu s podvýborom pre autonómiu v Komárne je iba jedným z kamienkov na ceste k „novému“ Maďarsku. Bola to provokácia, ignorovanie suverenity Slovenskej republiky, ako aj dobrých susedských vzťahov. Aké susedské, keď Orbán vyhlásil, že nepozná slovensko-maďarskú hranicu, ale len maďarsko-poľskú. Predstaviť problém demonštrovať svoje maďarstvo v susedných suverénnych štátoch – svedčí o tom aj škandál v Rumunsku. Maďarsko poníma moderné dejiny z prizmy Uhorska – dnes je to starostlivosť o občanov iných krajín podľa hesla: Každý Maďar je zodpovedný za všetkých Maďarov.

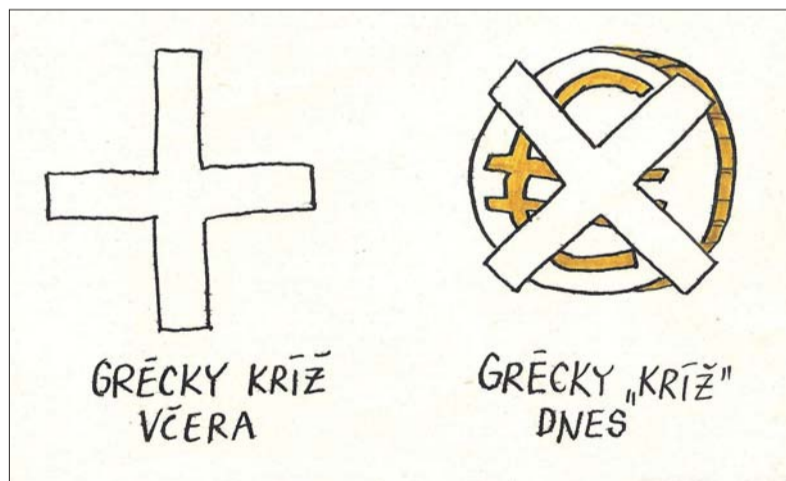
Maďari kedysi, keď prišli ku sláve a k moci, popierali, že Uhorsko je vlasťou všetkých v nej žijúcich národov a Nemaďarov označovali za cudziu fajtu. Nezmierili sa s tým, že oslobodené národy dostali pod svoju suverénnu správu aj maďarsky hovoriace menšiny. „Karpatská kotlina“ má mať podľa nich bývalý maďarský charakter. Maďarský konzul v Bratislave Géza Farkas Slovensko nazval kukučím vajcom, lebo „ako jediný sa spomedzi okolitých štátov ako celok vydělilo z Magyarországú“. So sebedôverou vierou dodal, že ich maďarský tisícročný štát si počká... Duchovnou výbrojou každého Maďara sa má stať slávna maďarská história, „poslanie“ Maďarov v „Karpatskej kotline“ a „nespochybniteľná maďarská pravda a spravodlivosť“. Aká je, ilustruje odhalenie busty Jánoša Esterházyho v Košiciach. Keď ho prezident Ivan Gašparovič označil za vyznávača Hitlera a fašizmu, vyvolal ostré reakcie najvyšších predstaviteľov Maďarska. Pridal sa aj Béla Bugár s tým, že slovenský prezident „ďaleko prekročil hranice zdravého rozumu“. Bugárovou „maďarskosťou nemohlo otriasť nikdy nič“, čo považuje za „obrovský dar osudu.“ Aj Miklós Duray z SMK sa vyjadril jasne: „Naším najvyšším cieľom je politická a hospodárska samospráva a celková územná autonómia.“ Priznáčnosť je aj jeho reakcia na pripravovaný jazykový zákon: „Je potrebné postaviť hrádzu tomuto šílenstvu, ktoré sa deje na Slovensku,“ povedal na zasadnutí stáleho výboru Fóra maďarských poslancov „Karpatskej kotliny“. Na internete sa objavili invetivy ako „na Slovensku je priveľa slovenčiny“. EÚ a USA kritizujú nedemokratickú maďarskú ústavu a Maďari si teritórium značkujú turulmi. Možno odtiaľ je slovenské slovo truľo.

Peter JÁNOŠÍK

Pod Akropolou musia šetriť, ale vraj to nebude skôr ako o štyri roky Nová grécka vláda chce úľavy

Peter JÁNOŠÍK – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

V opakovaných voľbách v Grécku zvíťazili proeurópski konzervatívci z Novej demokracie a premiérom sa stal Antonis Samaras. V jeho vláde je dvadsať ministrov, z toho osemnásť sú členovia Novej demokracie a zostávajúci dvaja nepriamo zastupujú socialistický PASOK a Demokratickú ľavicu DIMAR. Tieto strany novú vládu podporujú.

A Samaras potrebuje čo najsilnejšiu parlamentnú podporu, aby mohol presadiť úsporné opatrenia nevyhnutné na boj s obrovským štátnym zadlžením. Cestu z krízy pomáha Grécku nájsť Európska únia a Medzinárodný menový fond pomocou mnohobiliardovej pôžičky – tú obidve inštitúcie viažu na tvrdý úsporný program. Víťazní grécki konzervatívci ešte minulý rok protestovali proti úspornému plánu a teraz ich oslavujú ako záchrancov Európy. Pritom 85 percent Grékov je za zotrvanie krajiny v Európskej únii. Reakcie EÚ na novú situáciu tlmočil nemecký minister financií Wolfgang Schäuble. Podľa neho nová grécka vláda by mala prestať žiadať o ďalšiu pomoc a namiesto toho sa rýchlo snažiť prijať reformy dohodnuté za predchádzajúcu pomoc od európskych partnerov.

Podľa neho Grécko v priebehu dlhovej krízy stratilo veľkú časť dôvery Európy.

■ MILIARDOVÁ LOPTA

„Lopta je teraz na strane Grécka,“ uviedol Schäuble. Oficiálny program novej gréckej vlády s tým však celkom nekorešponduje. Vláda hodlá zrušiť daktoré dane, pomôcť chudobným a nezamestnaným, zastaviť prepúšťanie štátnych zamestnancov. „Všeobecným cieľom je zastaviť ďalšie znižovanie plátov a penzií a už nezvyšovať dane,“ uvádza sa vo vyhlásení vlády, ktorá rovnako nemieni prepúšťať ďalších štátnych zamestnancov a chce predĺžiť podporu v nezamestnanosti. Atény tiež oficiálne potvrdili, že budú požadovať aspoň o dva roky viac na zavedenie tvrdých rozpočtových reforiem, ktoré vyžadujú

podmienky medzinárodného záchranného úveru za 130 miliárd eur. Grécko chce predĺžiť o dva roky termín na zníženie rozpočtového schodku na 2,1 percenta hrubého domáceho produktu z 9,3 percenta (v roku 2011). Súčasný termín je rok 2014. Toto predĺženie by si však vyžiadalo ďalších 16 až 20 miliárd eur. „Konečný fiškálny cieľ tak možno dosiahnuť bez ďalšieho znižovania plátov a penzií..., ale obmedzovaním plytvania a cieľným bojom s korupciou a s neplatením daní,“ uvádza sa vo vyhlásení vlády. Gréci požadované zmeny chcú zaviesť až v polovici roku 2016.

■ PLÁNY ZÁCHRANY

Grécko od mája 2010 závisí od dvoch záchranných plánov, ktoré pripravila EÚ a Medzinárodný menový fond (MMF). Vtedy ako výmenu za pomoc sa Grécko zaviazalo k hlbokým škrtom a k zvyšovaniu daní. Po nich však nasledoval ďalší prepád ekonomiky a rast nezamestnanosti a zadlženia. S nezamestnanosťou vo výške 22 percent a s prudkým zhoršením životných podmienok získali podporu strany, ktoré zahraničné záchranné balíky odmietali úplne. Vo voľbách však napokon tesne prehrali.

Rýchlemu posunu v rokovaniach o podmienkach záchranného úveru pre Grécko hneď po zostavení vlády bránila hospitalizácia dvoch veľmi dôležitých členov nového gréckeho kabinetu. Európska trojka sa mala stretnúť

s premiérom Antonisom Samarasom a ministrom financií Vasiliom Rapanosom hneď po voľbách, no návštevu pre ich zdravotný stav odložila. Grécky premiér už oznámil, že chce rokovat' s veriteľmi o zmiernení podmienok pomoci. Stretnutie malo byť dôležitým testom, či bude mať vláda šancu so svojimi požiadavkami uspieť. Klíma pred rokovaniami s EÚ nepomohla nedávna správa gréckeho týždenníka To Vima, že Grécko v rokoch 2010 a 2011 zamestnalo približne 70 000 nových štátnych zamestnancov a porušilo tak skoršiu dohodu s Európskou úniou a Medzinárodným menovým fondom o poskytnutí finančnej pomoci za úsporné opatrenia.

■ PRIVATIZÁCIA

Kabinet chce zmierniť dosah krízy predovšetkým rozsiahlym výpredajom štátnych podnikov a ďalšieho majetku. V tristočlennom parlamente hlasovalo za vládu všetkých 179 zástupcov troch koalíčných proeurópskych strán. Proti boli zostávajúce štyri parlamentné strany, vrátane Koalície radikálna ľavica (SYRIZA), ktorá v júňových voľbách skončila druhá. Proti hlasovalo 121 poslancov. „Je potrebné udržať sa v eurozóne tak, ako rozhodol grécky ľud,“ vyhlásil Samaras vo svojej záverečnej reči krátko pred začatím hlasovania. Zároveň obvinil formáciu SYRIZA z nezodpovednosti a avanturizmu a tvrdil, že ide o zástupcov loby usilujúcej sa o návrat k pôvodnej gréckej mene drachme.

Na svoje dejiny sme málo hrdí, veľmi sa o históriu nezaujímame, akoby sme pred ňou utekali

Svätopluka možno bez najmenších pochybností nazývať kráľom

Podľa niektorých verejných prejavov by sme mohli povedať, že Slováci sa buď nezaujímajú o svoje dejiny, alebo pred nimi utekajú. Vytvárať odbornú komisiu na to, aby sa vyjadřila, či bol Svätopluk kráľom, je z hľadiska materiálnych dôkazov priam absurdné. Rovnako ako nehlasovať za zvrchovanosť štátu. Biskup Dominik Hrušovský po dlhoročnom pôsobení v cudzine s úžasom zistil, že mladí ľudia na Slovensku ani nechcú byť Slovákmi. Vieme vôbec, kto sme? Kto boli naši predkovia? O týchto a podobných otázkach sme sa zhovárali s profesorom Richardom MARSINOM, jedným zo zakladateľov modernej slovenskej historiografie, archívniectva a pomocných vied historických. Vydal dva zväzky Slovenského diplomatára, ktorý obsahuje prepis všetkých písomných prameňov k dejinám Slovenska do roku 1260, Metodov boj (1985) a mnohé iné historické diela. V roku 1992 bol hlavným iniciátorom obnovenia Historického odboru Matice slovenskej, ktorého sa stal predsedom.

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ – Foto: Ladislav LESAY

● Každý Slovák si zrejme položí otázku – kto sme, odkiaľ pochádzame? Platí stará paradigma o sťahovaní národov, že sem Slovania prišli v 5. až 6. storočí a z nich sa potom kreovali Slováci? Platí to dodnes? Alebo veda pokročila?

Paradigma o sťahovaní národov neplatila až do konca 19. storočia. Dovtedy bola aj oficiálna historiografia, nielen slovenská, ale aj stredo-európska či európska presvedčená, že Dunajská či Karpatská kotlina – ako to nazveme – bola pravlastou Slovanov. A že odtiaľ sa Slovania postupne sťahovali do terajších sídiel a prijali vlastné etnonymá (pomenovania). Juraj Papánek v knižke *Historia gentis Slavae* z roku 1780 tvrdí, že pravlastou Slovanov je Dunajská kotlina. Odtiaľ sa rozšírili a prijali vlastné etnonymá. Tí, čo tu zostali, sú predkovia Slovákov. To bolo presvedčenie bernoľákovcov a štúrovcov. Situácia sa zmenila až koncom 19. storočia a hlavnú zásluhu na tom mal český archeológ, národopisec Luboš Niederle.

● Čo objavil, na čo prišiel?

Zaoberal sa starými letopiscami, kronikármi, hoci tam sú správy veľmi krátke. Popri inom sa tam niečo nájde o Slovanoch. Na ich základe vyslovil názor, že Slovania sa do Dunajskej kotliny prisťahovali zo svojej pravlasti, ktorá bola na sever od Karpát, medzi Vislou a Dnepr. Že to prisťahovanie bolo postupné v 5. až 6. storočí, no a to znamená, že aj predkovia Slovákov sem prišli v tom čase – dostali sa na tie územia, na ktorých sme dnes. Najstaršie správy o konkrétnych Slovanoch máme v súvislosti so Samom, Samovou ríšou. To je už prvá polovica 7. storočia. Výskyt našich predkov v Karpatsko-dunajskej kotline v 5. a 6. storočí dokladajú aj archeologické výskumy.

● Dodnes sa však paradigma o sťahovaní národov prijíma...

Oficiálna veda sa pridrižiava názoru, že Slovania sa do Karpatsko-dunajskej kotliny prisťahovali zo severu. Jestvujú aj názory, že napríklad na severné Slovensko už aj v prvých storočiach po Kristovi presakovali predkovia Slovákov cez hory. Hlavný prúd predkov Slovákov však prišiel zo severu cez východokarpatské priemky.

● Kto boli pôvodní obyvatelia na súčasnom Slovensku?

Archeologické výskumy bezpečne a jednoznačne dokladajú, že prví, podľa mena známi obyvatelia dnešného Slovenska, boli Kelti v 1. a 2. storočí pred Kristom. Po nich prišli Germáni.

● Ale Kelti sa odtiaľ neodťahovali.

Možno sa museli odsťahovať. Totiž až do tejto oblasti zasahoval vplyv Ríma a oni robili také veci, že ak sa im určitá skupina ľudí nepáčila, presťahovali celý kmeň. Takže v 1. storočí po Kr. Kelti mali odísť na západ a z východu na ich miesto prišli Germáni. Ale to nie je podrobne zmapované. Nijaký odborník by nevedel povedať presne, kedy to bolo, na akom území. Len sa hovorí z východu na západ. Archeologický výskum v Devinskej Novej Vsi napríklad odkryl dožívajúce germánske osídlenie a začínajúce slovanské z 5. storočia.

● Takže dá sa povedať, že sme sa jednoducho miešali.

No iste, to treba zdôrazniť pri sťahovaní národov. To nie je záležitosť, že niekto zavelí a ide sa. Moderná veda predpokladá, že aj pri sťahovaní národov ostali na pôvodnom mieste vždy takí, čo by nevydržali útrapy dlhého pochodu. Svedčí o tom kontinuita určitých názvov, predovšetkým vodných tokov a pohorí.

● Poznáme históriu názvov našich vodných tokov?

Niečo sa zachovalo. Z latinčiny vieme, že Váh sa v prvých storočiach po Kristovi volal Kuzus. Do Váhu sa vlieva Kysuca. Nemecký jazykovedec Schwartz hovoril, že pôvodný názov rieky Kysuca je Kuzoncia, čo znamená prítok Kuzusu. Čiže názov Kysuca pochádza z pred-slovanského obdobia a Slovania ho prevzali.

● Dokedy môžeme hovoriť o Slovanoch ako nediferencovaných?

Ak hovoríme o sťahovaní národov, tak musíme predpokladať, že to už museli byť skupiny, ktoré mali určité spoločné vedomie. A ak ho nemali, tak ho nadobudli v nových sídlach v priebehu sto rokov alebo dvoch, troch generácií.

● Od 10. storočia sa už niektoré slovanské národy označujú súčasnými názvami, napríklad Poliaci, Česi, Chorváti..., len Slováci sa akosi nedokážu dohodnúť na tom, odkedy môžeme hovoriť o národe ako o slovenskom. Kde sme sa v histórii ako národ stratili?

No, v histórii sme sa ako národ nestratili, lebo existujeme dodnes. My sme sa stratili v politických štruktúrach dejín. Úplne sme sa stratili vznikom Uhorského kráľovstva. Pretože všetky národy, o ktorých hovoríme, že existovali, mali aj nejaké politické štruktúry.

● Ako sa mohlo stať, že po takom štátnom útvare, akým bola Veľkomoravská ríša, Slováci prestali politicky jestvovať?

Ich vedúce štruktúry boli vykyno-

žené alebo sčasti s novými dobyvatelmi spolupracovali. Príčinou je možno aj to, že v Uhorskom kráľovstve sa vytvorili samosprávne orgány, tzv. župy, ktoré v určitom slova zmysle mali autonómne postavenie. Samozrejme, že rešpektovali panovníka, panovník vymenúval županov, boli súčasťou kráľovstva. Šľachta mala aj právo samostatného súdnictva a úradným jazykom až do polovice 19. storočia bola latinčina. Inak si každý rozprával, ako chcel. Župy boli pomerne malé zložky, takže v ich rámci Slovákov ani nemohlo napadnúť, že by si chceli niečo autonómne vytvoriť. Je to ťažko pochopiteľné, ale je to asi tak.

● Keď dnes jestvujeme, museli sme mať v minulosti svojich predkov. Odkedy sa teda dá hovoriť o Slovákoch a prečo nie až po historicky známy úsvit našich dejín?

O Slovákoch môžeme hovoriť teoreticky odvtedy, odkedy obývali kontinuitne určité územie, odkedy sem prišli. Povedzme, že neboli ešte diferencovaní, ale v priebehu života na tomto území sa postupne museli cítiť ako k sebe patriaci. Sú to naši predkovia, o ktorých ruský kronikár Nestor v 11. storočí hovoril ako o Slovanoch nad stredným Dunajom. Lebo on vedel, že oni, Rusi, sú Slovania, preto hovoril o Slovanoch nad stredným Dunajom. Všeobecné slovanské etnonymum Sloveni zostalo našim vlastným. Podľa toho by pravdepodobnejšou mohla byť teória, že Slovania boli praobyvatelmi Dunajskej kotliny, no a Slováci sú tí, čo tu ostali a nechali si pôvodné etnonymum. Ale nedovoliť by som si tvrdiť, že neplatí teória o sťahovaní národov. Potom môžeme hovoriť o našich predkoch, nás Slovákoch, že obývajú toto územie kontinuitne od 6. – 7. storočia. Rovnako tí druhí chápu našich predkov ako rázovité samostatné spoločenstvo. A keď nejaké spoločenstvo obýva kontinuitne nejaké územie, tak v priebehu určitého času, kratšieho či dlhšieho, musí vzniknúť spoločné povedomie, že my sme my a tí druhí sú iní. A základom tejto primitívnej, nie štátno-politickej diferenciácie mohol byť len jazyk a spoločný pôvod. Z tohto hľadiska sme mali šťastie, že si nás podmanili Maďari, ktorí mali celkom iný jazyk, a nie Česi, lebo dnes by sme boli len ich teritoriálnou súčasťou, akou sa stali postupne Moravia.

● Nezdá sa vám ako historikovi zvláštne, že svoje dejiny dost' dobre nepoznáme? Čo vieme o období pred tisíc rokov, dve tisíc rokov? Nehovoriac už o období pred tritisíc rokov.

To súvisí s tým, na akej kultúrnej úrovni boli naši predkovia. Tých tritisíc rokov, to skutočne nevieme. Vždy tak s úsmevom hovorím, že len dva národy vedia, čo bolo pred tritisíc rokmi, a to sú Židia a Maďari.

● Židia si svoju históriu spracovali v Biblii.

No vidíte. Vedeli písať a my sme nevedeli. Vieme, čo bolo v Egypte, lebo tam mali až dva druhy písma, hieroglyfické a demotické, takže vieme, čo bolo pred štyritisíc rokmi v Egypte, ale nevieme, čo bolo u nás. Okrem toho tí, čo tu vtedy bývali, neboli naši priami predkovia.

● Na budúci rok oslávime 1 150. výročie príchodu sv. Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu. Vieme dnes s určitotou povedať, ktoré územie patrilo do tejto ríše? Lebo aj v tom sú pochybnosti.

Povedal by som, že nejaké zásadné pochybnosti nie sú, ale je to vývoj. Môžeme hovoriť o tzv. jadre Veľkej Moravy, to je najstaršia zdokumentovaná fáza okolo roku 830 alebo 833, keď jestvovali na území na sever od Dunaja dve kniežatstvá: Nitrianske a Moravské. Taký je oficiálny výklad. Museli vzniknúť najneskôr

na prelome 8. a 9. storočia, keď vojská Karola Veľkého porazili Avarov, a to bolo v 90. rokoch 8. storočia. Zrejme ani Pribina a ani Mojmir neboli prvými členmi dynastií, nejaké zárodoky tu už museli byť. Pritom o Pribinovi máme o niečo skoršie a konkrétne doklady týkajúce sa vysvätenia kostola salzburským arcibiskupom Adalramom, ktoré sa datuje do roku 828 a je to nesporný, uznávaný dátum.

● V Nitre?

Ano, v Nitre. A to bola veľká vec, keď prišiel arcibiskup zo Salzburgu vysvätiť kostol. Na vtedajšie pomery to znamenalo mesačnú alebo až šesťtyždňovú cestu. A keď sa staval murovaný kostol, to znamenalo, že kristianizácia tu musela byť najmenej v druhej či tretej generácii. Pribinov kostol pokladám za hlavný kostol (centrum) kristianizačnej misie Pribinového kniežatstva.

● Zachovalo sa niečo z tohto chrámu?

V tridsiatych rokoch minulého storočia sa tam robil archeologický výskum, ale z 9. storočia nič nenašli. Juraj Hodál, autor dvoch kníh o Pribinovom kostole, dokazoval jeho existenciu na Nitrianskom hrade presne na tom mieste, kde sa v súčasnosti nachádza Katedrála sv. Emeráma. Vtedy to bolo sakrálné centrum a je aj dnes. Pravda, vtedy aj svetské.

● To by si zaslúžilo archeologický výskum...

Aj zásluhou pána kardinála Korca sa v posledných rokoch konali výskumy, našli sa tri fázy opevnenia hradného kopca. Najstaršia je pribinovská, potom svätoplukovská a tretia už v súvislosti so starými Maďarmi. No, ale na interpretáciu nejestvuje jednotný názor.

● Pribinovo kniežatstvo malo centrum v Nitre. Kde bolo centrum staromoravského kniežatstva? Na Velehrade?

No, o tom sú zas rozličné mienky. Teraz sa už o Velehrade nehovorí, skôr o Mikulčiciach a Starom Meste. Ale kde bolo centrum, na tom sa historici nevedia dohodnúť. Mikulčice v tom čase ležali na ľavom brehu rieky Moravy, čiže dnes by to bolo na Slovensku.

● A čo sa stalo, Morava zmenila tok?

Zmenila hlavný tok a hranica sa posunula, bolo to začiatkom 12. storočia. Moravské kniežatstvo sa nesporne rozkladalo na obidvoch brehoch rieky Moravy, na jej strednom a dolnom toku a jeho východnú hranicu tvorili Malé a Biele Karpaty. Okolo roku 830 vtedajší vládca Moravského kniežatstva Mojmir dobyl Pribinovo kniežatstvo a vznikla z toho Veľká Morava, na juhu s hranicou na Dunaji. Zdá sa, že Veľká Morava bola od začiatku dualistickou ríšou. Všeobecne sa predpokladá, že Svätopluk bol spočiatku údelným vojvodom v Nitre. A aj po spojení oboch kniežatstiev bola Nitra údelným vojvodstvom pre nástupcu trónu. Som presvedčený, že obidve kniežatstvá expandovali ešte pred spojením. Za Svätopluka došlo k maximálnemu územnému rozšíreniu ríše. Svätopluk bol spoločným vládcom 20 až 30 rokov.

● Ale Veľká Morava netrvala dlho.

Ako každá veľká ríša, ktorá rýchlo vznikne, veľmi často aj rýchlo zanikne. Trvala 100 až 120 rokov. Zaberala obrovské oblasti – dnešné Česko, Slovensko i časti Poľska, siahala k dnešnému západnému Rumunsku cez celé Maďarsko a dosiahla vrchol za vlády kráľa Svätopluka. Správnejšie je hovoriť o Svätoplukovej ríši.

● Bol Svätopluk kráľom alebo nebol?

Kráľ je hodnosť, titul. Svätopluk je jediný z veľkomoravských panovníkov, u ktorého máme dokázané, že ho jeho súčasníci nazývali aj kráľom. Aj pápež. Najcennejšia je zmienka v pápežskej listine z roku 885, kde je použité slovo „regi“,

teda kráľovi Svätoplukovi. Nedávno bol spor o jeho titul. Neviem, prečo by sme ho nemohli nazvať kráľom, keď ho tak nazvali už jeho súčasníci. Rastislav a ani jeden veľkomoravský panovník nemá takéto označenie doložené v historických prameňoch.

● Misia solúnskych bratov sv. Cyrila a Metoda na Veľkej Morave síce trvala krátko, no zanechala trvalú stopu v našich dejinách. Ako sa to dá vysvetliť, čo znamenala, prečo sem prišli? Prečo ich sem Rastislav pozval, aká bola situácia v tom čase na Veľkej Morave? Alebo sa ešte nedá hovoriť o Veľkej Morave?

Ále dá, musíme si povedať, že to je naše pomenovanie v súčasnosti. Za Rastislava to nikto nevolal Veľkou Moravou. Oporu pre toto pomenovanie možno nájsť v spise od byzantského cisára Konštantína Porfyrogeneta O spravovaní ríše z polovice 10. storočia, kde sa prvý raz spomína Veľká Morava. Predpokladá sa, že chcel tým odlišiť Veľkú Moravu od Malej Moravy, ktorá sa nachádzala južne od Dunaja; asi sto kilometrov na východ od Belehradu z juhu na sever tečie rieka Morava a vlieva sa do Dunaja. Možno predpokladá, že Rastislavovi prekážalo ovplyvňovanie kňazov cudzím, vyspelejším prostredím, kde študovali, lebo sa stávali jeho prívržencami. Preto požiadal o učiteľov, ktorí by ľudu hovorili zrozumiteľným jazykom a vyškolili kňazov. Učiteľský úrad bol zverený biskupom, teda chcel biskupa, aby sa osamostatnil. Bol to politický záujem.

● Vieme, že prvú žiadosť poslal do Ríma, ale neuspel.

Do Ríma preto, lebo si uvedomoval, že sa nachádza v oblasti jednoznačne kristianizačne patriacej Rímu. Keď mu pápež Mikuláš I. nevyhovel, poslal žiadosť do Konštantinopolu k Michalovi III. Ten mu vyhovel, poslal vzdelaných bratov, ale neposal biskupa. Aj to sa dá vysvetliť tým, že cisár Michal III. a vtedajší patriarcha Fotios v tom čase zrejme pokladali za dôležitejšie získať Bulharsko ako pre nich vzdialenú Veľkú Moravu.

● Metod sa však biskupom stal.

No dobre, ale v Ríme. V krátkosti: prišiel na Veľkú Moravu, založil školu, vyškolil žiakov. Ak mali pôsobiť ako kňazi, musel ich vysvätiť biskup. A on ich vysvätiť nemohol, nebol biskupom ani kňazom, len diakonom. Cyril kňazom bol. Takže po štyroch rokoch účinkovania na Veľkej Morave sa najpravdepodobnejšie obaja bratia vracali do Konštantinopolu. V Benátkach sa však dozvedeli, že v Konštantinopole bol prevrat, cisára Michala III. zavraždili a ich ochrancu patriarchu Focia zosadili. Takže ostali v Benátkach. Pápež sa dozvedel, že našli ostatky sv. Klementa, rímskeho pápeža na konci prvého storočia, ktorý zomrel vo vyhnanstve na Kryme. Preto ich pozval do Ríma, kde ich slávnostne privítali. Vieme však, že splnili aj svoju misiu. V roku 869 zomrel Cyril a Metod cestou z Ríma sa najprv zastavil u Kocela. Ten ho však vrátil do Ríma, lebo nebol biskupom. Po ceste z Ríma ho zajali a tri roky v Bavorsku internovali. Až na pápežovo a možno aj Svätoplukovo naliehanie ho prepustili a v roku 873 sa vrátil na Veľkú Moravu.

● Kedy ho pápež vysvätil za biskupa?

Okolo roku 870 bol vysvätený za misijného arcibiskupa pre krajiny, v ktorých vládli Rastislav, Svätopluk a Kocel. Pribina už nežil.

● A kde mal Metod sídlo? V Nitre?

To je ťažko povedať, lebo bol misijným arcibiskupom, teda pre dané územie. Provinčným sa stal až v roku 880. V tom roku sa nitrianskym diecéznym biskupom stal Viching a podľa pápežskej listiny bol podriadený Metodovi.

Nejde o prestíž konkrétnych osôb – ide nám predsa o našu ustanovizeň

Nové postavenie vedeckej činnosti Matice

Imrich SEDLÁK, vedecký tajomník Matice slovenskej

Vedenie Matice slovenskej po valnom zhromaždení MS (2010) vstupovalo do mimoriadne ťažkého, zložitého, nesmierne kritického obdobia s ťažko riešiteľnými kauzami, podstatne narušenej spoločenskej dôvery, s krízovým stavom hlavných pilierov existencie MS – členského hnutia a vedeckej činnosti – a v celkovom postavení tejto vrcholnej celoslovenskej kultúrno-spoločenskej, národnej, integračnej a vlasteneckej organizácie v slovenskej spoločnosti.

Do tejto nepriaznivej situácie deštruktívne vstupovali aj jednotlivci na rokovaniach výboru MS, ktorí získali na svoju stranu časť členov výboru, zrejme nevediacich sa vyrovnáť s novou skutočnosťou v MS. Pamätne je vystúpenie zaslúžilých členov a činovníkov MS Evy Kristinovej proti týmto tendenciám deštruktívnej skupiny v Slovenských národných novinách výzvou Späťme sa! Vyzývala v nej tých „čo nie sú ochotní zmieriť sa so zmenou na poste predsedu MS, ale vyvíjajú neetické obštrukcie proti nemu, a a priori sa vo výbere stavajú proti všetkým jeho návrhom... O čo tu ide? O osobnú prestíž? V mene čoho? V mene koho?... Nepodliehajme novým tendenciám rozvratu hodnôt, falošne povyšujúce osobné záujmy a pravdy jednotlivca nad záujmy celku. Tu predsa nejde o prestíž konkrétnych osôb – ide nám predsa o našu Maticu slovenskú.

■ VEDECKÁ ČINNOSŤ

Významné postavenie vedeckej činnosti MS od jej vzniku, ktorá vo viacerých obdobiach mala dôležitú úlohu v slovenskom vedeckom živote, zavážovala a inšpirovala nás v nových, nádejnejších podmienkach po valnom zhromaždení MS (2010) hľadať takú koncepciu matičného programu vedeckej práce, ktorá by spĺňala požiadavky súčasnej úrovne slovenskej vedy a bola z hľadiska poslania a postavenia MS rovnocenným partnerom akademických pracovísk, prípadne aj ich alternatívou. V tomto zameraní a priaznivej matičnej atmosfére bolo potrebné organizačne zabezpečiť celkovú transformáciu vedeckých ústavov a odborov a stabilizovať ich program, personálnu oblasť a priestorové zabezpečenie, čo si vyžiadalo skoncentrovať vedeckú činnosť a jej prezentáciu do sídla MS v Martine. Týkalo sa to najmä Slovenského historického ústavu a Krajanského múzea, umiestnených v Martine vo vyhovujúcich priestoroch (Slovenský historický ústav v sídelnej budove MS na Mudroňovej ul. a Krajanské múzeum v Dome Jozefa Cígera Hronského na Hviezdoslavovej ul.).

Organizačným, koordinačným a metodickým centrom vedeckovýskumnej a prezentačnej činnosti MS je Vedné ústredie Matice slovenskej. Zdrúžuje riaditeľov vedeckých ústavov a predsedov odborov a každoročne pripravuje na vydanie vedecký zborník Slovakistika (Literatúra, Jazyk, Kultúra, Informácie). Na čele Vedného ústredia je vedecký tajomník, ktorý aktívne, cieľavedome a tvorivo zabezpečuje úlohy Vedného ústredia, udržuje pravidelný kontakt s vedeckými ústavmi a odborníkmi; dbá na dôsledné plnenie ich programu a pomáha im riešiť úlohy. Zároveň je redaktorom zborníka Slovakistika a zástupcom správcu MS vo vymedzených oblastiach.

Program vedeckovýskumnej, prezentačnej a kultúrno-spoločenskej činnosti MS zabezpečujú vedecké ústavy: Slovenský literárny ústav, Slovenský historický ústav, Krajanské múzeum, Archív Matice slovenskej, Stredisko národnost-

ných vzťahov a vedecké odbory: jazykový, historický, národopisný a politologický. K programu sa vyjadruje a hodnotí ho Vedecká rada Matice slovenskej, ktorú tvoria významné osobnosti spoločenských vied mimo MS, predstavitelia vedeckých ústavov a odborov a vedecký tajomník MS.

■ KOLOKVIÁ A SEMINÁRE

Slovenský literárny ústav uskutocňuje výskum dejín slovenskej literatúry a otázok literárnej teórie, spolupracuje s literárnovednými pracoviskami SAV, univerzitami a ďalšími vedeckými a kultúrnymi inštitúciami doma i v zahraničí. Výsledky prezentuje v samostatných publikáciách, štúdiu a príspevky v zborníku Slovakistika a v iných vedeckých periodikách, organizuje príležitostné a tematické vedecké konferencie a semináre samostatne alebo v spolupráci s inými vedeckými pracoviskami na Slovensku.

Slovenský historický ústav skúma problematiku slovenských dejín, dejín MS s osobitným zreteľom na obdobie 1954 – 1989. Výsledky publikuje v samostatných publikáciách a na stránkach Historického zborníka. Spolupracuje s vedeckými pracoviskami Slovenskej republiky i v zahraničí a v súčinnosti s nimi alebo samostatne organizuje vedecké konferencie, semináre alebo kolokviá. Každoročne vydáva dve čísla Historického zborníka (aj redakcia zborníka prechádza do Martina).

Krajanské múzeum je ústredným pracoviskom pre styk a spoluprácu so slovenským zahraničím s orientáciou na dokumentáciu, vedeckovýskumnú a prezentačnú činnosť a prehĺbovanie vzťahu k Slovenskej republike. Aktívne spolupracuje s príbuznými inštitúciami na Slovensku a so Slováckmi v zahraničí, osobitne s Úradom vlády pre Slovákov v zahraničí. Vede evidenciu slovenských spolkov v zahraničí, udržuje s nimi kontakt a zúčastňuje sa na ich podujatiach. Osobitnú pozornosť venuje systematickej spolupráci so slovanskými Maticami. Ročne vydáva zborník Slováci v zahraničí.

Archív Matice slovenskej je špecializovaným verejným archívom a odborným pracoviskom na zachovanie kultúrneho dedičstva a histórie MS. Získava písomné, faksimilné, multimediálne, múzejné a galerijné dokumenty zo všetkých zložiek MS a od korporácií a osobností národného a verejného života v SR i v zahraničí. Získané pamiatky dokumentuje, ochraňuje, odborné spracúva a sprístupňuje verejnosti. Pracovníci archívu vo vedeckovýskumnej oblasti spracúvajú aktuálne tematické okruhy z vlastného materiálu a svoje poznatky publikujú alebo ponúkajú verejnosti.

Stredisko národnostných vzťahov zatiaľ nevyvíja svoju činnosť. V súčasnosti sa rieši personálne obsadenie strediska. Podľa schválených stanov a programu MS bude udržiavať systematické kontakty s inštitúciami národnostných menšín na Slovensku, skúmať vzťahy týchto inštitúcií so slovenským pro-

stredím, ich aktivitu na jazykovo zmiešaných územiach, postavenie Slovákov v národnostne zmiešaných oblastiach, koordinovať výskum a robiť dokumentáciu vzťahov medzi štátotvorným národom a národnosťami, dodržiavanie platných zákonov o národnostnej otázke, upevňovanie štátnosti a používanie štátnej symboliky a jazyka.

■ VEDECKÉ ODBORY

Dôležité miesto, postavenie a význam vo vedeckej a prezentačnej činnosti MS majú vedecké odbory, ktoré na dobrovoľnom základe združujú profesionálnych vedeckých pracovníkov a záujemcov s vyhraneným tvorivým záujmom o problematiku vedeckého odboru. Činnosť vedeckých odborov koordinuje a hodnotí Vedné ústredie. Vedecké odbory úzko spolupracujú s vedeckými ústavmi, zúčastňujú sa na ich podujatiach a v rámci svojich programov robia aj vlastný výskum a prezentujú ho v matičných i mimomatičných periodikách. Ťažiskom ich činnosti je však propagovať výsledky vedeckých poznatkov medzi širšou slovenskou verejnosťou v rámci cyklov prednášok, besied a pod.

Pri pohľade na personálne obsadenie odborných a vedeckých miest ústavov, aké nám zanechalo minulé markušovské obdobie bez výraznejších vedeckých osobností a narušených, alebo prerušených vzťahov s vedeckými inštitúciami na Slovensku, bolo potrebné budovať vedecké pracoviská MS mladými, talentovanými, ambicióznymi a perspektívnymi pracovníkmi, ktorí pri zvýšenej starostlivosti o ich odborný rast môžu sa v krátkom čase plnohodnotne podieľať na plnení úloh pracovísk. Správnosť tejto orientácie ukázala skúsenosť Slovenského historického ústavu, kde nástupom celého nového osadenstva, počnúc riaditeľom a troma mladými pracovníkmi, uskutočnila sa transformácia ústavu vo všetkých oblastiach jeho činnosti a začala sa cieľavedomá, konštruktívna práca na programových zámeroch. Podobnú skúsenosť má Archív MS prijatím troch ambiciózných mladých, kvalifikovaných pracovníkov; na túto cestu nastúpilo Krajanské múzeum a táto orientácia zrejme posilní vedeckovýskumnú činnosť Slovenského literárneho ústavu. Takúto orientáciu očakávame aj v Stredisku národnostných vzťahov.

Dôležitou skúškou vedeckej úrovne a organizačných predpokladov vedeckých ústavov a odborov nastúpenej orientácie vo vedeckej činnosti MS budú odborné, vedecké a kultúrno-spoločenské podujatia v rámci Roka Matice slovenskej, 150. výročia Matice slovenskej, 150. výročia Prvého slovenského gymnázia, 250. výročia narodenia Antona Bernoláka a 150. výročia príchodu Konštantína a Metoda na naše územie. Jedným z najvýznamnejších podujatí bude medzinárodná vedecká konferencia Matica slovenská v slovenských národných dejinách (február 2013).

Vynálezca leteckého padáka. Jeho meno je na Slovensku známe. Štefan Banič. Padák mal vyriešené tzv. plávajúce vo vzduchu, a preto sa používal úspešne v I. svetovej vojne. Donedávna by sme asi neboli vedeli, koľkých nasledovníkov na Slovensku Š. Banič inšpiroval a ako sa uplatnil nielen vo vojnovnej vrave, ale aj v mierových podmienkach búrlivého súčasného slovenského života. A dokonca sme Š. Baniča, rodáka zo Smoleníc, vylepšili, lebo sme vynášili tzv. zlatý padák. Nášho vynálezcu asi ani nenapadlo, aké všestranné použitie bude mať jeho vynález. Nielen doslovene, keď sa zachraňujú ľudia z havarujúceho alebo neovládateľného lietadla, ale aj v iných súvislostiach.

Koľko ľudí žije pod Tatrami na hranici chudoby...

Zlatý a smutný padák

Padák teda u nás nedávno už nadobudol aj metaforický význam, keď niekoho odniekiaľ vyhodí, povieme, že dostal padák. Pred niekoľkými dňami pribudol celkom nový pojem s prívlastkom zlatý padák. Vzťahuje sa na tých „parašutistov“ či padakárov, ktorí „vypadnú“ z dobrého fleku, ale sa im to oplatí, lebo letia nie sami, ale s desiatkami tisíc alebo sto či dvesto tisícami eur. To je už jedno. Je to skrátka zlatý padák. Takýto padakár dopadá na zem mätko, eurové airbagy mu nedovolia tvrdo dopadnúť, dokonca sa vznáša ľahko nad zemou, podsakuje si, máva rukami, akoby prekonal rekord, a ešte má okolo seba plno stranických záchrancov a inštruktorov.

■ RADIČKOVÉ LIETANIE

To vlastne nie je pád, od ktorého vzniklo asi aj slovo padák, to je pokračujúci let alebo dokonca skôr radičkové lietanie nad Slovenskom, ktoré sa jednou kľúčovitou rukou ako gymnasta drží hrazdy eurovalu nad európskou priepasťou, do ktorej už po uši padlo Grécko a ponára sa stále viac južných krajín. Ešte šťastie, že sú to všetko primorské krajiny naučené sa ponárať, dúfajme aj vynárať, že nie tak ako známa výletná talianska loď Concordia. Nevie, ale história sa možno opakuje. Len pre zaujímavosť, kedysi údajne poslanci pred novembrom '89 dostávali mesačnú paušálnu náhradu 1 600 Kčs (asi 530 eur) a všetky prostriedky museli odvádzať na účet strany. Nevie, či je to pravda, ale dnešná padáková história sa mi zdá ako takmer rovnaká. Len strán je viac, a teda aj objem financií musí byť vyšší.

Na celom prípade je smutné to, koľko ľudí žije u nás na hranici chudoby, pohybuje sa to vraj okolo 400 až 500 tisíc občanov, ktorým by pomohla aj obyčajná stovka. Taktiež myslím na nemocnice, ich personál, zanedbané školy, zdravotníctvo, šport, dodýchavajúcu kultúru a podobne. Keby takýto zlatý padák padal napríklad poľnohospodárom, školákum, športovcom, dostali by iste zahraničné krídla a lietali by určite vyššie ako doteraz.

■ NEJDE O PENIAZE

Nechajme peniaze. Takéto odstupné ľuďom vo funkciách, kde sú platy niekoľkonásobne vyššie, ako je priemerná mzda zamestnanca, má inú dimenziu. Je skôr urážkou tých, ktorí skutočne pracujú – vedcov, profesorov, lekárov, robotníkov, roľníkov – a vytvárajú hodnoty, bez ktorých by sme nemohli existovať. Zdá sa mi, akoby v straníckej zaslepenosti boli rozhodujúci nie ľudia, práca a tvorba, ale stranické pokladne. Je to smútočné a dokonca deprimujúce. Dalo by sa to nazvať aj ako zakrytá krádež zo zdrojov, na ktoré sa skladáme všetci. Netlačí sa mi iné citoslovcie do úst ako fuju.

A ešte raz nechajme peniaze peniazmi. V rovnakom čase dostala tzv. padák aj moja známa, šéfka ústredného štátneho orgánu. Možno aj bez odstupného. Svoju funkciu si však vykonávala výborne asi 10 alebo i viac rokov. To, že je odvolaná, jej prišla oznámiť najskôr vlastná sekretárka, lebo sa to dozvedela na internete. Až neskôr jej prišiel dekrét. Nikto ju nepovolal, nepodakoval jej, nepotriasol jej ruku a neocenil jej služby na svojom pracovisku s medzinárodným renomé. Teda teraz nejde o žiadne peniaze, ale o základnú ľudskú a pracovnú slušnosť. To je ten smutný padák. A môžeme dopovedať, že zlatý padák nebýva smutný a nie každý smutný padák je zlatý. Skôr naopak, smutný padák zostáva smutným aj kvôli podaniu ruky. Kvôli slušnosti.

Anton BLAHA
Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Deklarácia zvrchovanosti Slovenskej republiky, rozhodujúci krok k zániku Československa

Vyššie tisíce rokov nám Slovákom kradli meno

Ján SMOLEC – Foto: www.vivo.sk

Politické iskrenie medzi Čechmi a Slovákmi sa začalo hneď od vzniku utvorenia tohto štátu. Iničiátori si neuvedomovali, že bude slepým črevom Európy. Slepé črevo sa často zapalovalo, lebo od prvých dní vzniku štátu začala Slovensko tvrdo centralisticky riadiť Praha. Andrej Hlinka, poslanec Revolučného národného zhromaždenia, už po niekoľkých mesiacoch existencie ČSR napísal predsedovi vlády V. Tusarovi protestný list, v ktorom poukazoval na neprijateľné koloniálne spôsoby českej vlády na Slovensku.

Tusar na list neodpovedal, a tak Hlinka vycestoval v roku 1919 na Mierovú konferenciu do Paríža a chcel na nej odovzdať Memorandum Slovákov, v ktorom sa upozorňovalo na fakt, že v Pittsburskej dohode, podpísanej aj Masarykom, sľúbenú autonómiu Slováci nedostali a českí politici robia všetko pre to, aby ju vôbec nedostali. V Paríži nepochodil, lebo čechoslovakisticky orientovaný slovenský diplomat Štefan Osuský zariadil, aby francúzske úrady Hlinku z Paríža vyhostili. Po návrate domov ho dokonca na príkaz ďalšieho čechoslovakisticky zameraného ministra V. Šrobára zatvorili. Hlinka z väzenia sklamaným spolurodákom odkázal: „Sloboda sa v putách rodí!“ Pražskí politici akékoľvek národné prebúdzanie pod Tatrami stále potláčali teóriou, že Slováci nie sú národ, iba región. „Slováci sedemdesiat rokov museli žiť v tieni Čechov. Dánsko, Nórsko, Írsko, Litva, Lotyšsko, Estónsko, Albánsko, Luxembursko, Island mali menej obyvateľov ako Slovensko, Fínsko tiež nemalo viac obyvateľov a svet o nich vedel. V dvadsiatom storočí, ktorému sa hovorilo storočie sebaurčenia národov, sa slovenský národ nachádzal v akejsi stredovekej kliatke anonymity, 900 rokov Maďari, desiatky rokov Česi kradli tomuto národu meno,“ napísal v roku 1979 nemecký historik Wolfgang Venehora. Po páde totalitných problémov súvisiace s česko-slovenskými vzťahmi vyplávali na povrch, ale nebol veľký záujem z českej strany ich riešiť.

■ PO VZORE ŠTÚROVCOV

K Masarykovi, Benešovi, Novotnému, prezidentoch, ktorí podceňovali Slovákov, sa po nežnej revolúcii pridali aj Václav Havel. Po zvolení za federálneho prezidenta mu československá tradícia, ako aj federálne spoluzití kázali v prvom rade navštíviť Bratislavu. Havel najskôr navštívil Bonn. Slovákov postoj Havla prebúdzal. Po „pomlčkovej vojne“ Praha dovolila Slovákom písať názov štátu so spojovníkom, v Čechách sa však názov štátu stále písal bez spojovníka. Väčšina Slovákov úprimne túžila po samostatnom štáte. Túžbu konkrétnymi akciami prezentovala predovšetkým slovenská inteligencia. Po vzore štúrovcov odhodlane zdvihla praporek národnej svojbytnosti, slobody. Po tisícročnej tme sa nad Tatrami začalo nádhorne blyškať. Občanov najviac aktivizovalo zoskupenie za zvrchované Slovensko. Slovenský národ prebúdzať nielen politici, najmä z Hnutia za demokratické Slovensko a Slovenskej národnej strany, ale i predstavitelia Maticy slovenskej, Kongresu slovenskej inteligencie, Spoločnosti slovenskej inteligencie, Korene a ďalšie národné orientované organizácie. Zvolávali sa manifestácie, organizovali hladovky, publikovali výzvy, manifesty, články popredných osobností na čele so spisovateľmi, s básnikmi, publicistami, historikmi, hospodárskymi pracovníkmi, vedcami rozličných odborov.

Jasný postoj k slovenskej štátnosti vyjadrili aj predstavitelia rímskokatolíckej cirkvi – osobitne kardinál Ján Chryzostom Korec. O snahách Slovákov sa určite do počul aj pápež Ján Pavol II. Českoslovakisti na čele s Havlom zmeraveli, keď 22. apríla 1990 Svätý Otec počas návštevy Československa po prilete z Prahy do Bratislavy na Vajnorskom letisku, dokonca za dažďového počasia, kľakol si na slovenskú

zem a pobožkal ju. Tým dal najavo, aký má vzťah k Slovákom a k ich emancipačným snahám. Státisícami veriacich na svätej omši sa tisli slzy vďaka do očí, keď najvyšší cirkevný predstaviteľ svätú omšu celebraval a kázal po slovensky. Pripomenul tak Slovákom, že pápeži Hadrián II. a Ján VIII. už v deviatom storočí akceptovali reč našich predkov a dovolili, aby sa sväté omše slúžili aj v staroslovenčine.

■ ZA PRAVDIVÝ OBRAZ

Vír udalostí strhol aj mňa osobne. Po dvadsaťročnom novinárskom dištanci a tvrdej politickej diskriminácii za články v Smene som novinársky podporoval a šíril myšlienky vzniku slovenskej samostatnosti. S Romanom Kaliským, Drahošom

Slovenska. Za predsednícky stôl sa usádzali politickí predstavitelia slovenskej štátnosti – Vladimír Mečiar, Ivan Gašparovič, Augustín Marián Húška, Jozef Prokeš, Milan Sečanský, Milan Čič, Hvezdoň Kočtúch, Štefan Kvietik, Marián Anđel, Anton Hrnko, Roman Zelenay, Vítazoslav Mórica, Roman Hofbauer. Prisdali si aj politici, ktorí sa do zápasu o slovenskú samostatnosť zapájali s určitými rozpakmi, obavami či pochybnosťami. Správali sa opatrne podľa zásady: Budme samostatní, ale nevytrubujme o tom do sveta.

■ ARCIBISKUP ZABOŽEKAL

Slávnostnú atmosféru umocnili prejavy Ivana Gašparoviča, Vladimíra Mečiara, poslancov Štefana Kvietika a Hvezdoňa Kočtúcha. Sta-

vzájomné gratulácie a objímanie sa. Mnohí si jednou rukou utierali slzy šťastia a do druhej chytali pohárik šampanského na oslavu historickej chvíle. Medzi oslavujúcimi chýbali poslanci KDH, ktorí sa zadným vchodom rýchlo vytrácali. Primas katolíckej cirkvi Ján Sokol už žiaril spokojnosťou. Najskôr vyhľadal hlavných projektantov štátnosti Mečiara, Gašparoviča, Húšku, Prokeša a gratuloval im k dosiahnutiu víťazstva, na ktoré Slováci čakali tisíc rokov. Priplichtil som sa k nemu s konštatovaním: „Počul som váš vzdych po hlasovaní Jána Čarnogurského...“ Usmiate tvár arcibiskupa zväčnela. „Slovensko urobilo dôležitý krok k samostatnosti. Od čias Cyrila a Metoda svätá cirkev kostoloch pomáhala udržiavať národné pove-

niektorých z južného Slovenska, nápad pohotovo zrealizovali.

S Romanom Kaliským sme sľúbili, že k vatre v strede Európy prideme. Keď som situáciu s autom oznamoval Kaliskému, stál pri nás Ľudovít Černák, v tom čase minister hospodárstva. Pohotovo nám ponúkol ministerské auto. Historickú zvesť z Národnej rady SR rozšírili po Slovensku najskôr zvony. Napoľudnie sa rozozvučali zvony z vyše dvetisíc kostolných veží a zvoníc. Zvony zvučia jedným na smrť, druhým na život. V ten deň odzvonili sedemdesiatročnému spoluzitíu s Čechmi. Zároveň zahlaholili na život a slobodu národu, ktorý podľa Salzburských análov z roku 907 po veľmi nešťastnej bitke pri Brezalauspurci (prvý zachovaný názov Bratislavy) s výbojným, najdivokejším kmeňom Ungrov stratil svoju historickú štátnosť. Vyše tisíc rokov čakal na vzkriesenie. Dočkal sa ho. Slováci 17. júla 1992 napoľudnie pri hlahole zvonov so zbožnou úctou a večer pri iskrivých vatrách vychutnávali nádherné chvíle.

■ VYŠLI SME Z TIEŇA

V podvečer sme sa s Kaliským v požičanom ministerskom aute rútili do stredu Európy. Za Nitrou sme z autorádia počuli správu, že prezident Havel, keď sa dozvedel, čo sa udialo na Slovensku, abdikoval z funkcie prezidenta. Od radosti sme tak vykriklili, že ministerský šofér skoro havaroval. Havel emancipačné snahy Slovákov nepodporoval. Angažoval sa za národnú slobodu Slovincov, no Slovákov chcel mať zovretých v kazajke federálnej nehybnosti. Do Havlovej suity patrili aj mnohí čechoslovakisticky orientovaní politici, ktorí aj dnes zastávajú významné spoločenské funkcie. Pre vznik samostatnosti nepohli prstom, ale po vzniku sa drzo pchali a stále pchajú do štátnych a diplomatických služieb.

Vatry zvrchovanosti sa rozhoreli na všetkých významnejších kopcoch od Vihorlatských vrchov po Devín. Šťastní Slováci ich prostredníctvom oznamovali susedom i svetu, že vyšli z tieňa a nie sú už vysychajúcou vetvou českého národa ani felvidékom, ale hrdým, sebedomým, rovnocenným národom schopným sadnúť si za európsky stôl. Českoslovakisti zúrili a opakovali svoje katastrofické predpovede, že po troch mesiacoch samostatnosti prideme za Čechmi s „prosikom“, aby sa Československo opäť obnovilo.

Večer na vatre v strede Európy sa hovorilo aj o tomto, o abdikácii Havla, ale aj kto bude slovenským prezidentom. Mal som dva tipy – Romana Kaliského a Laca Ťažkého. Žiaľ, V. Mečiar presadil Michala Kováča, ktorý mu neskôr začal podplávať politický konár, na ktorom sedel. Naše prognózy o úspešnej budúcnosti Slovenska sa potvrdili. Slovensko počas dvadsaťročnej existencie dokázalo, že je schopným európskym národom. Nečakané politické kotrmelce jeho vývoj pribzdili, ale nezastavili. A pokiaľ ide o vzťahy s Čechmi, sú skutočne lepšie, úprimnejšie ako za éry Masaryka, Beneša či Havla. V uplynulých dňoch to potvrdil popredný čechoslovakista, filmový režisér Jíří Menzel. Vyhlásil, že čechoslovakom ostane, ale k dobrému vzťahu so Slovákmi obnoviť štát Československo nepotrebuje. Možno si uvedomil, žeby bolo opäť slepým črevom Európy.

V strede Európy na Slovensku sa rozhoreli Vatry zvrchovanosti.

Machalom, Petrom Štelingerom, Jergušom Ferkom a ďalšími novinármi sme založili Klub novinárov za pravdivý obraz Slovenska. Vytvorila sa tak novinárska bariéra proti klamstvám, ktoré o Slovensku šířili do sveta čechoslovakisticky a sve-toobčiansky orientovaní novinári. Medzi prvými do klubu vstúpili Dušan Slobodník, väzeň z gulagu, spisovateľ Ladislav Ťažký a ďalší publicisti.

Pred voľbami v roku 1992 mi Dušan Slobodník oznámil:

„Navrhol som pánovi Mečiarovi, aby ťa dal na kandidátsku listinu poslancov HZDS.“ Napriek tomu, že som nebol členom HZDS, ma Stredoslováci zvolili za federálneho poslanca. Prispel k tomu 17. júl 1992 a schválenie Deklarácie o zvrchovanosti Slovenska Národnou radou SR. S ďalšími poslancami Federálneho zhromaždenia sme u predsedu Federálneho zhromaždenia Michala Kováča iniciovali, aby sa slovenskí federálni poslanci na historicky významnom podujatí zúčastnili. Do Bratislavy nás prepravil letecký špeciál ministerstva vnútra. V starej budove SNR som sedel na balkóne za dobre naladeným arcibiskupom Jánom Sokolom, vedľa neho sedeli predseda Maticy slovenskej Jozef Markuš, predseda Svetového kongresu Slovákov, bývalý vynikajúci hokejista Marián Šťastný, spisovateľ Vladimír Mináč s Romanom Kaliským, publicista a spisovateľ Drahoš Machala, hostia zo zahraničia a ďalšie významné osobnosti

novisko federálnych poslancov tlmočil Michal Kováč. Absolútna väčšina schvaľovala Deklaráciu o zvrchovanosti Slovenska.

Vo vystúpeniach jednoznačne odznelo:

Deklarujeme pred svetom schopnosť zobrať svoj osud do vlastných rúk. Bratom Čechom oznamujeme, že nie je ani nebude našim cieľom prerušiť spoluzitíe. Zvrchovanosť nie je cesta k izolácii. Poďme sa zhovárať o tom, aké sú naše spoločné záujmy. Splnili sa túžby našich predkov. Berieme svoj osud do vlastných rúk. Sme slobodný národ. Čakajú nás náročné dni a roky. Nesmieme naše víťazstvo premárniť.

Stotriásť poslancov HZDS, SNS a SDĽ hlasovalo za slovenskú zvrchovanosť. Štrnásť poslancov maďarských strán a štyria poslanci SDĽ sa hlasovania zdržali. Slovenskí kresťania boli rozčarovaní, ba až šokovaní, keď pätnásť poslancov Kresťanskodemokratického hnutia na čele s Jánom Čarnogurským hlasovali proti slovenskej zvrchovanosti. Ich sklamanie prezentoval aj predom mnou sediaci arcibiskup Sokol. Keď z úst predsedu KDH počul, že je proti slovenskej zvrchovanosti, zopál ruky a sklonil na ne svoju šedivú hlavu a vzdychol: „Bože môj...“

■ TISÍCROČNÁ PROSBA

Keď sa vyhlásili výsledky hlasovania v rokovacej hale, ale aj v priľahlých miestnostiach a chodbách vypuklo spontánne nadšenie,

domie Slovákov. Pokračoval som v modlitbách predkov a prosil Pána na nebesiach, aby vyslyšal tisícročnú prosbu slovenského národa po svojbytnosti. Božia milosť nám bola naklonená.“

Vari najšťastnejším a najspokojnejším zo všetkých účastníkov bol najaktívnejší bojovník za zvrchovanosť Roman Kaliský, takisto diskriminovaný novinár a maticiar, ktorý ešte pred vyhlásením Deklarácie napísal, že Slovensko musí mať aj svojho prezidenta. Oslavu som mu pokazil správou, že na večernej Vatre zvrchovanosti na symbolickom strede Európy v Kremnických baniach sa nemôžeme zúčastniť, lebo auto, ktoré nás tam malo odviezť, sa pokazilo.

■ VATRY ZVRCHOVANOSTI

Nápad zorganizovať na počesť vyhlásenia zvrchovanosti vatry zvrchovanosti sa zrodil na pôde bratislavskej redakcie Slovenských národných novín. Keď sme v redakcii spolu s Kaliským, s Machalom a so Štelingerom uvažovali ako osláviť vyhlásenie zvrchovanosti. Odznel návrh, aby sa na slovenských kopcoch a vrchoch rozhoreli vatry, ktoré nebesiam, ale aj okolitému svetu oznámia túto významnú udalosť. K iniciatíve Slovenských národných novín sa pohotovo pripojil Imro Demovič, ktorý redigoval týždenník EXTRA. Predpokladalo sa, že večer sa rozhoria vatry na vyše dvoch tisícich slovenských vrchoch. Vo všetkých obciach a mestách, okrem

Poznáme najlepšie múzeá na Slovensku Andreja Kmeťa si pripomínáme cenami

Dagmar JORDOVÁ – Foto: autorka

Významný slovenský učenec Andrej Kmeť vyštudoval teológiu v Ostrihome, ale zapísal sa do slovenskej vzdelanostnej obce ako archeológ, geológ, mineralóg, paleontológ, botanik, ale aj ako historik a etnológ. Podarilo sa mu zachrániť kostru mamuta, zbieral ľudové piesne, rozprávky, výšivky, obyčaje, zvyky a bol organizátorom úspešných výstav doma aj v zahraničí.

Minister kultúry M. Maďarič odovzdáva ocenenie Múzeum roka.

Narodil sa 19. novembra 1841 v Bzenici a zomrel 16. februára 1908 v Turčianskom Svätom Martine, kde je aj pochovaný. Tento významný historik, nazývaný tiež „otcom slovenského múzejníctva“, spolupracoval s profesormi Baníckej a lesníckej akadémie v Banskej Štiavnici,

a to v oblasti geológie, mineralógie a paleontológie. Našiel viacero nových rastlín a zostavil herbár, ktorý obsahuje okolo 72 tisíc položiek a je uložený v Slovenskom národnom múzeu.

■ UČENÁ SPOLOČNOSŤ

V roku 1892 navrhol založiť

Slovenskú učenú spoločnosť so sídlom v Martine a po celý svoj aktívny život písal odborné články do slovenských, rakúskych a maďarských novín. Okrem archeológie sa venoval aj folkloristike. Už ako študent vydal zbierku vianočných ľudových piesní, počas kňazskej činnosti zapisoval ľudové povesti a rozprávky, skúmal zvyky, obyčaje, zbieral výšivky a čipky, ktoré propagoval doma i v zahraničí. V roku 1873 zorganizoval expozíciu výšiviek z Hontu na svetovej výstave vo Viedni a s týmito slovenskými vzácnosťami sa zúčastnil v roku 1893 na svetovej výstave ženských prác v Paríži. Bol tiež, v roku 1904, na slovenskej výstave v USA.

■ OBNOVENIE CENY

V roku 2008 pri príležitosti stého výročia úmrtia zakladateľa slovenského múzejníctva bolo obnovené udeľovanie cien, ktoré nesú jeho meno a odovzdáva ich minister kultúry. Laureátmi Ceny Andreja Kmeťa sa stávajú osobnosti z oblasti múzeí, galé-

rií, folkloristiky a etnografie za celoživotnú odbornú prácu pre rozvoj múzeí a galérií na Slovensku. Odborná porota posudzuje vedeckú aktivitu, ale aj iné činnosti slúžiace na ochranu, uchovanie a využívanie nášho kultúrneho dedičstva.

Návrhy predkladajú ministri kultúry zástupcovia Zväzu múzeí na Slovensku, Rady galérií Slovenska, Rady na ochranu nemotného kultúrneho dedičstva a sekcie Kultúrneho dedičstva Ministerstva kultúry SR. Za rok 2011 bolo nominovaných 14 kandidátov a porota rozhodla oceniť šesť významných osobností. Nositeľkou tohto jedinečného slovenského ocenenia sa stala Oľga Baráthová za celoživotnú prácu v oblasti histórie a výsledky získané v jej vedeckej činnosti. Za celoživotnú odbornú prácu v múzejníctve a etnológii si cenu prevzala Oľga Bodorová. Ladislavovi Mlynkovi in memoriam udelili túto cenu za celoživotné zásluhy pri ochrane kultúrneho dedičstva a rozvoji vedeckého odboru muzeológia. Medzi ocenenými bol aj folklorista Milan Leščák, Irena Pišútová za celoživotný prínos do oblasti skúmania, uchovávaní a prezentácie kultúrneho dedičstva a nakoniec Peter Slavkovský za celoživotnú odbornú prácu v oblasti etnológie a výsledky dosiahnuté výskumom tradičnej ľudovej kultúry.

■ MÚZEUM ROKA

Titul Múzeum roka sa udeľuje od roku 2003. Posudzuje

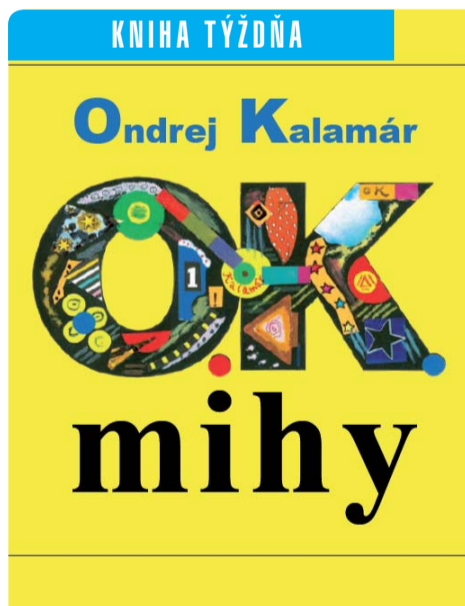
sa výnimočná práca a výsledky pri realizácii odborných činností v múzeách alebo galériách, ale aj celkový profesionálny prístup pracovníkov týchto inštitúcií. Hodnotia sa výsledky v piatich predmetoch súťaže, od akvizície významne hodnotiacej zbierkový fond, cez vedeckú a výskumnú prácu. Zisťuje sa bezpečnosť a ochrana zbierkového fondu, posudzuje sa prezentácia a interpretácia zbierkových predmetov, ale tiež nové formy práce s verejnosťou, mediálna a internetová propagácia. O titule rozhodovala deväťčlenná porota, ktorú vymenoval minister kultúry na základe návrhov jednotlivých rád.

Spomedzi navrhnutých vybrali na titul dve múzeá – Slovenské banské múzeum Banská Štiavnica a v kategórii regionálne, mestské a miestne múzeá a galérie získalo titul Múzeum mesta Bratislavy, ktoré prešlo rozsiahlou rekonštrukciou a pod jeho hlavičkou sú zaradené viaceré historické objekty mesta.

V minulom roku sa banskostaviackému múzeu podarilo uskutočniť niekoľko závažných krokov pri záchrane pamiatok. Bolo ukončené reštaurovanie sochy svätej Barbory z roku 1506, ktorá patrí medzi skvosty múzea, a na projekt záchranu zbierkových predmetov, 46 umeleckých a historických objektov múzeu získalo vyše 538 tisíc eur zo štátneho rozpočtu, ale aj zo zdrojov Nórskeho finančného fondu, pričom záchrana pamiatok trvala štyri roky.

Ak je svet gombička, skúste ho prišit'

Ondrej Kalamár: O.K. mihy, Trio Publishing, Bratislava 2012

Dobry aforizmus či sentencia obsahuje málo slov, no každé z nich je ako kvalitné osivo, z ktorého môže vyrásť pri najmenšom poviedka. Básnik Ondrej Kalamár okrem až neuveriteľne spisovateľského priezviska (čo nie je pseudonym) dokázal svojou najnovšou knihou, že jeho aforizmy, maximy, bonmoty a postrehy znesú vysoké kritériá. „Kúpil som si nové plavky, ale musím ich reklamovať. / Keď som v nich vliezol do vody, zistil som, / že vôbec nevedia plávať.“ Zdanlivo naivná až detská výpoveď tejto sentencie však v sebe skrýva schopnosť, pozrieť sa na veci a javy okolo seba inými, trebárs aj detskými očami. A odtiaľ je už len krôčik k tomu, aby tých niekoľko slov vyvolalo vo vnímavom čitateľovi zvláštnu náladu, z ktorej sa môže vyklúť napríklad aj spomínaný príbeh. Kalamár vo svojich textoch takmer nemoralizuje a keď sa tomu niekedy nevyhne, tak to urobí s vkusom. Oveľa viac dbá na hru so slovenčinou, pričom s chuťou objavuje nové významy slov a ich ustálených spojení. „Zdá sa vám, že svet je gombička? / No tak ho skúste prišit'!“ Dá sa povedať, že hravosť je jednou z hlavných tvorivých metód Ondreja Kalamára, aj keď sa nevyhýba ani mrazivým momentom: „V preplnenej elektrické som nechal svoje študentské sny, vo svojom aute / snívam sny dospelé a ani sa mi nespívajú, že raz ma jedno cudzie auto / dovezie k snom večným.“

Kniha O.K. mihy je sympatická formátom, rozšantenou typografiou a zvláštne poetickými ilustráciami, ktorých autorom nie je nikto menší ako „majster tisícich umení“ básnik Daniel Hevier. Množstvo autorových okamihov zakódovaných do aforizmov a sentencií sa v tejto knihe zlieva do pestrého lunaparku slov, ktoré vyvolávajú úsmev, smiech, zamyslenie, ale aj zvláštne precitnutie z nového pohľadu na veci okolo. „Ráno som chcel založiť stranu, / ale radšej som založil oheň.“

(mab)

MEDAILÓN

Súčasná doba je iná než doba našich starých mám. Štyridsaťročná žena bola už usadená matróna, ktorá sa štylizovala „primerane veku“. Teraz je všetko inak. Pribúdajú mladé a zároveň zrele ženy. Vo svete sú štyridsaťročné herečky stále mladé kočky. My na Slovensku však tiež máme jubilanтку podobného typu – herečku Vandu Turekovú.

Vanda Tureková sa narodila 18. júla 1972 v Trenčíne. V rokoch 1990 až 1994 študovala herectvo na VŠMU v Bratislave. Perličkou jej života je krátke, ale vášnivé manželstvo s o dva roky starším spolužiačkom – hercom Dušanom Cinkotom. Vanda

Všestranná jubilančka

Tureková stvárnila celý rad zaujímavých ženských postáv ešte počas štúdiá na vysokej škole. Bola to napríklad Adela v Dome Bernardy Alby (Astorka – Korzo '90), Marta v Jarnom prebudení či Mariška v Tóthovcoch (Trnavské divadlo). Napokon začala atraktívnu kariéru v Slovenskom národnom divadle. Zahrala si Chris v Tancoch na sklónku leta, Checca v Čerticiach, Vivian Egertonovú vo Vlastencoch z mesta Yo, Luciu v Alergii. Nemala veľkú ani o filmové či televízne ponuky (rozprávka Domovník syn, inscenácia Romulus Vefký, televízny film Na Bukvomom dvore, za ktorý získala cenu za ženský herecký výkon, televízny seriál Škriatok). Ktovie, možno práve prirodzené „ryšavky“, ktorou je aj Vanda, majú vŕietor v duši. A možno práve táto črta ju hnala kamsi do sveta. Zanechala stabilnú pôdu SND a strávila rok v Mexiku, kde sa venovala štúdiu tanca, neskôr sa premiestnila do Holandska, Nemecka... Prvé roky tretieho tisícročia pobudla v Japonsku a zoznamovala sa s inakosťou japonského vnímania. V súčasnosti sa Vanda Tureková venuje najmä svojim dvom synom Samkovi a Matúšovi. Aj keď je úloha matky dvoch maloletých detí náročná a sklbiť ju s herectvom na plný úväzok nie je až také ľahké, veríme, že výrazne talentovaná jubilančka nám v budúcnosti ešte dá veľa možností nechať sa uniesť jej hereckým umením.

Barbara PRIBYLINCOVÁ

HUMORESKA

Olympiáda v Londýne sa ešte ani nezačala, ale už som sa na nej dobre zabával. Napríklad na olympionikoch z krajiny neobmedzených možností, ktorí si odskočili po svojom oblečení na vietnamské trhovisko na bratislavskú Miletičku a ich americké oficiálne olympijské odevy nesú hrdý nápis Made in China.

Úsmev na tvári mi vykúzlil aj dopravný chaos, ktorý nastal po príchode prvej časti olympijských výprav do Londýna. Vytvorila sa asi štyridsaťkilometrová zápcha. Dobrý bol aj domorodý londýnsky šófer autobusu austrálskej výpravy. Namiesto toho,

aby sa pozeral do mapy alebo použil navigačný systém GPS, s pokojom Angličana radšej zablúdiť. Do olympijskej dediny sa protinožci od klokanov dostali vďaka navigácii, ktorú mal v mobilnom telefóne jeden z výprav.

sprievodu a 44 športovcov. Pozor, nech vás to číslo neoklame! Nenadávaťe predčasne na pomer servisného personálu a vedenia výpravy k počtu samotných športovcov. Dávno sú totiž preč časy londýnskej olympiády v roku

Aj bez viazača šnúrkou v plavkách...

Preto som rád, že Slovensko je mimoriadne ústretové voči usporiadateľskej krajine. S veľkou dávkou empatie a športovej diplomacie poslalo do Londýna výpravu, ktorá sa zmesť len do dvoch autobusov. To aby nenaštala ešte väčšia dopravná Sodoma a Gomora. Reprezentuje nás 49 členov

1908. Vtedy Slovák Zoltán Imrich Halmaj, ktorý bol ako jeden zo siedmich stotočných z našej vlasti v 57-člennej výprave Uhorska, si všetko zbalil do lodného kufru. Ten si šupol na plece a cestoval na olympiádu. Nesprevádzal ho vtedy žiadny viazač šnúrkou na plavkách alebo psychológ a čistič pla-

večných okuliarov v zdvojenej funkcii. Na všetko bol sám. Aj tak priniesol dve strieborné medaily. Za stovku voľných spôsobov a ako finišman uhorskej štafety na 4 x 200 metrov rovnakým spôsobom premiestňovania sa v bazéne.

Novodobé olympiády si vyžadujú, aby bol počet členov sprievodu a športovcov vyvážený. Zrejme aby sa športovci v cudzom meste sami nebáli. Len mám strach, či naši plavci od strachu v bazéne nezablúdia. Sú piati a majú so sebou len dvoch trénerov. Na druhej strane dám ruku do ohňa, že nejakú medailu donesie hrdina z Tour de France Peter Sagan, ktorý ako jediný cyklista má štvorčlenný sprievod. Úplne optimálne zloženie majú kano-

isti a vodní slalomári. Tam je pomer štyria na štyroch. Presne tu treba hľadať korene našich úspechov, lebo Martikán s bratmi Hochschornerovcami sa už neboja vodníkov a víťazia.

V rámci štatistiky mi vlieva do žíl optimizmus aj fakt, že na druhej olympiáde v roku 1948, tak isto v Londýne, sme mali troch Slovákov. Boxer Julio Torna získal zlato. Teda vtedy každý tretí Slovák priniesol zlato. Keďže história je matka budúcich udalostí, aj z jednoduchého prepočtu je jasné, že z Olympijských hier 2012 prinesieme 11 zlatých medailí. Ja našim verím. Výprava do Londýna je síce malá, ale naša.

Milan ZEMO

Obdivuhodný príbeh Karola Guleju, nadšenca, ktorý nám zachoval drotárstvo

Po kysuckom učiteľovi pomenovali cenu za rozvoj drotárstva

Ján ČOMAJ – Foto: archív SNN

Zachoval pre nás drotárstvo ako etnografický fenomén a ako modernú odyseu, plnú dramatických osudov Slovákov v rozličných kútoch sveta. Dnes prekvapene sleduje renesanciu remesla a jeho prevtelenie sa do umenia, tvorby nádherných, dokonca panovníckych šperkov a diel moderného sochárstva. Rodák z Turca, kysucký učiteľ Karol Guleja.

Karol Guleja.

V rodine mechanika vrútočkových železničných dielní pribudol 14. augusta 1916 druhý syn. Z ľudovej školy dali šuhajka na gymnázium v Martine. Gulejov životopisec Dušan Mikolaj v knihe Odrôtovaný svet Karola Guleju (Perfekt, 2008) píše: „Martin mal to, čomu sa hovorí fenomén miesta. Dospievajúci chlapec úctivo prechádzal popri budovách, symbolizujúcich vážnosť národných tradícií. V samom centre dominoval duch Matice slovenskej..., na Hostihore sídlil Štefánikov ústav, neďaleko Národného domu múzeum. S pietou navštevoval Národný cintorín, do priestorov Národnej knižnice vstupoval ako do svätyně a stáť sa mu ťažko, keď v jej útrobách stretol výraznú postavu baťka Jozefa Škultétyho.“

Mladý muž sa v tomto duchovnom prostredí rozhodol pre učiteľskú dráhu. Z martinského gymnázia viedla jeho cesta na Rímskokatolícky učiteľský ústav v Spišskej Kapitule. Po ukončení štúdiá nastúpil na svoje prvé učiteľské miesto v osade Ráztoky, patriacej do Zázrivej.

■ ORAVSKÁ REALITA

Od autobusovej zastávky po školu boli dve hodiny chôdze. Niekoľko kilometrov po úbočiach roztrúsené drevenice, nad potokom chatrná škola – jedna učebňa pre sedemdesiat žiakov a jedna izba s komorou pre dvoch rektorov. Riaditeľ Nachmilner učil doobeda dva vyššie ročníky, učiteľ Guleja popoludní tri nižšie triedy. Varili si sami z toho, čo doniesli mamy žiačikov – syr, maslo, oštiepky, pohánku, raž, zemiaky, kapustu, bôb, zeleninu, vajička; na striedačku rúbali drevo... Bol to však čarovný život, v ktorom mladého učiteľa fascinovali zvyky, povesti, povery, piesne, účelnosť a ergonómia náradia a náčinia, hoci ich miestni výrobcovia nikdy to slovo nepočuli. Nedalo mu, aby si rozprávky a obyčaje nezapiso-

val, aby pre martinské múzeum nezhrmáždil množstvo skvostov ľudového umenia a solídnu zbierku vecí. Vtedy sa zoznámil aj so správcou múzea Jánom Gerykom a ich priateľstvo prinášalo plody celé desaťročie. Prijali ho do Speváckeho zboru slovenských učiteľov, ktorý mal sídlo v Trenčianskych Tepliciach, ale nácviky sa s časťou zboru diali pravidelne aj v Oravskom Podzámku.

Keď sa v roku 1938 dostal učiť na Kysuce, do ľudovej školy v Dlhom Poli, bol už mladý pedagóg a zberateľ Guleja známou postavou v učiteľskom i národopisnom svete.

■ ODKRÝVANIE MINULOSTI

Moderná škola s ústredným kúrením, ktorú práve dali do užívania, privítala nového učiteľa milo – kopou mimoškolských povinností. Dostal svoju triedu, ale aj starosť o záujmové krúžky, stal sa druhým spevákom na pohrebkoch, po dohode s katolíckym farárom Fančovičom upravili časť farskej záhrady na volejbalové ihrisko a na školskom dvore si starší žiaci pod jeho vedením vybudovali futbalové a hádzanárske ihrisko. Karty, ktorým večerami holdovala miestna inteligencia, ho nevábili, ani poľovačky, žasol však, koľko nových domov sa tu v minulých rokoch postavilo – ľahko zistil, že z peňazí, čo posielali zo sveta dlhopoľskí drotári alebo čo si doniesli z Ruska skôr, ako sa rublíky stali po revolúcii zdražkami papiera.

Drotárske domy skrývali pre zberateľa Guleju inakšie bohatstvo: práce starých majstrov, vybavenie vandrovných drotárov, pozdravy z rozličných kútov sveta, vyznamenania, diplomy z veľkých výstav, živnostenské listy, prospekty výrobkov drotárskych manufaktúr a fabrik v Poľsku, vo Švajčiarsku, v Rakúsku, najmä však v Rusku a USA, majstrovské diela drotárov – umelcov Hunčí-

ka, Krutošika, Holánika-Bakefa a mnohých ďalších, ešte žijúcich čarodejníkov. Začal ich vyhľadávať, zhromažďovať a triediť s jediným cieľom: urobiť raz veľkú výstavu, ktorá súčasníkom pripomenie zlatý vek slovenského drotárstva.

■ MÁRNE SNAHY

V tom čase ešte prežíval duch drotárskeho remesla a žilo veľa drotárov, ktorí sa vrátili po vzniku republiky do vlasti z okolitých štátov i z Ameriky, alebo ktorých vyhnala z Ruska boľševická revolúcia – od Taškentu, Baku, Samary, Petrohradu, Moskvy aj z Ďalekého východu. Väčšina z nich sa aktívne zúčastnila na odboji proti monarchii a nemalými finančnými prostriedkami prispela k vytvoreniu republiky. Prirodzene, že od prezidenta Masaryka a novej vlády v Prahe očakávali pomoc pri zveľadení ich zaostalého kraja a vytvorení pracovných príležitostí. Nedočkali sa. A tak sa začali dožadovať založenia drotárskeho podniku na Kysuciach. Hnutie viedlo drotársky majster, ktorý mal ešte nedávno v Rusku veľký podnik na výrobu drôteného tovaru, Jozef Džavík z Veľkého Rovného. Keď však ich snaha zostávala bez odzvy, rozhodli sa založiť si vlastné družstvo. Začalo sa to sľubne, prvý raz, druhý raz i tretí, vždy sa to však zle skončilo. Vrchnosť nepomohla, svetová kríza z konca dvadsiatych rokov pochovala i väčšie projekty a príčinou bola, pravdaže, aj nenasytnosť niektorých ľudí. Gulejov starý priateľ, známy novinár Jozef Nižňanský v roku 1941 to opisal takto: „Snaha skrachovala najmä chamtivým pričinením niekoľkých pánov, ktorí sa stali účastníkmi družstva, nič nerobili, len brali mesačných päť- až desaťtisíc korún.“ Treba povedať, že v tom čase to bolo osem- až desať mesačných plátov kvalifikovaného drotára pracujúceho v družstve.

■ VÝSTAVA – SKVELÁ IDEA

Keď som pred pár rokmi navštívil Karola Guleju v Mníchove, kde od okupácie Československa v roku 1968 žije, povedal mi: „Mnohí znalci problematiky tohto nášho neopakovateľného fenoménu, rovnako ako súčasní slovenskí drotári, sú presvedčení, že rozhodujúcim momentom udržania dejín drotárstva, drotárskej tradície a aj jeho súčasnej renesancie bola prvá drotárska výstava v Dlhom Poli v roku 1940. Som rád, že som mal na nej podiel.“

Veľmi skromné konštatovanie. Lebo Guleja nemal podiel, on bol iniciátorom i dušou tejto výstavy. V uvedenej knihe to tvrdí aj D. Mikolaj: „Jeho príchod do Dlhého Poľa možno považovať za vyššie poslanie. Bol prvý, kto vedel, že treba v mene drotárstva konať. Pri rozhovoroch s drotárskymi majstrami v ich príbytkoch, v hostincoch či na bačoviskách sa mu začal vynárať nevídaný obraz. Cez ich životné príbehy a osudy mu narastal do veľkej epopeje. Každý dotyk s ich výrobkami i veľa zdanlivo nepotrebných dokladov ho utvrdzovali v tom, že sú svedectvom úspešnej činnosti drotárov vo vete a že drotárstvo treba predstaviť najširšej verejnosti.“

Guleja svoju predstavu načrtnol najprv riaditeľovi školy Františkovi Halúskovi. Okamžite ho zapálil za vec. Bolo to koncom roka

1939 – riaditeľ ho vzal autom po drotárskom kraji – aby ho Guleja lepšie poznal, ale aby aj získali viac priaznivcov.

■ NEVÍDANÝ ÚSPECH

Výstavu naplánovali na leto 1940. Dnes by takú akciu chystal štáb ľudí z nejakého múzea, stála by hromadu peňazí a ktovie, či by sa skončila s takým výsledkom ako tá Gulejova s pomocníkom Halúskom, sympatizantmi z Kysúc a Považia a ideovými podporovateľmi – básnikom Štefanom Krčmárom, riaditeľom Slovenského národného múzea v Martine Jánom Gerykom, kurátorom múzea Andrejom Poloncom, riaditeľom martinského gymnázia Rudolfom Bednárikom alebo spisovateľom Matúšom Kavcom, ktorý sa bol práve priženil do Veľkého Rovného.

Guleja cestoval do Bratislavy, aby pre výstavu nadchol vysoké štátne inštitúcie, radil sa s rodákmi z Čadce Ľudovítom Janotom, hlavným matrikárom Bratislavy; ten práve dokončil rukopis knihy Hornotrenčianske drotárstvo, navštívil predsedu Najvyššieho súdu Martina Mičuru a dohodli sa, že bude jedným z protektorov výstavy, o to isté požiadal trenčianskeho župana Vojtecha Kállaya (otca nášho umeleckého fotografa) i Vojtecha Tvrdeho, primátora Žiliny. Členstvo v čestnom predsedníctve prijal spisovateľ a vtedy ešte len poslanec snemu Tido J. Gašpar, sekčný šéf ministerstva školstva a osvety Róbert Klačanský a okresný náčelník v Bytči Jozef Trnka. Keďže výstavu chystali v novej dlhopoľskej škole, vo výkonnom výbore bolo najviac ľudí

múzea v Žiline, drotárske expozície v Kysuckom múzeu v Čadci, v Staroľubovnianskom múzeu, v pamätných izbách Drotárie, ale i oživenie tejto tradície, prekvapivá renesancia drotárstva koncom minulého storočia a jeho prevtelenie do umenia, to všetko sa začalo výstavou, ktorú zorganizoval cielavedomý učiteľ z Dlhého Poľa.

Krátko po výstave inicioval obnovu výrobného družstva, ktoré potom drotár Jozef Džavík z Veľkého Rovného nazval Svetom – družstvo jestvuje dodnes. O rok, na výročie príchodu vierozvestcov 5. júla 1942 odovzdal v žilinskej starej radnici do užívania Drotárske múzeum, ktoré o dva dni slávnostne otváral prezident Slovenskej republiky.

■ VÍRY ČASU

Povojnové víry a vlnobitia pohltili aj tohto mladého muža. Kádroníci mu vyčítali aj taký hriech, že si podával ruky s prezidentom a prominentmi vlády prvej Slovenskej republiky. V školstve nemožno pôsobil, pracoval v podniku Reštaurácie a jedálne, vzal si za manželku vdovu po E. Suchom, ktorého nemal režim v láske, aj to mu priťažilo. A keď nás v auguste 1968 okupovali, nevydržal – aj so svojou novou rodinou zutekal z vlasti.

Štyridsať rokov sa popri inej činnosti venoval osudom slovenských drotárov. Nadviazal kontakty so 118 vedeckými inštitúciami vo svete, preskúmal materiály a archívne dokumenty spojené s touto tematikou v 53 nemeckých múzeách, galériách a archívoch, trinástich rakúskych,

S. A. Blahom z Kysuckej kultúrnej nadácie, ktorá udeľuje Cenu Karola Guleju.

z obce, medzi nimi aj traja drotárski umelci – Jozef Holánik, Jakub Šerik a Vincent Korček.

Pozvanie na výstavu prijal aj prezident Slovenskej republiky a bytčiansky rodák Jozef Tiso. Tak mala výstava dve slávnostné chvíle – vernisáž 29. 6. 1940 a návštevu prezidenta s dvadsaťminútovým prejavom 18. augusta.

■ HISTORICKÝ BOD

„Od samého začiatku som si uvedomoval, že by bola večná škoda všetky zhromaždené artefakty a dokumenty uložiť späť do školskej kotolne a iných skladov, ale že z nich treba urobiť základ budúceho drotárskeho múzea. Mojm cieľom bolo založiť ho,“ vecne mi po rokoch hovoril o svojom úsilí Karol Guleja.

Podarilo sa mu to. Bohatá drotárska zbierka Považského

dvadsiatich českých, poľských, švajčiarskych, holandských, maďarských, pričom sa osobitne venoval osudom drotárov v Amerike a Rusku. Precízne spracoval odraz drotárstva v umení jednotlivých krajín. Všetko to obsiahol v knihe Svet drotárov, ktorú pred dvoma desaťročiami vydala Matica slovenská. Neúnavný muž radil posledné tri roky aj mne pri tvorbe knihy Drotárska odysea, ktorú vlni na vianočný knižný trh prinieslo vydavateľstvo Matice slovenskej. A keď som mu na radu alebo poskytnutý materiál neodpovedal včas, poštar mi doniesol karhavý list... Výsledky svojho výskumu v rozsahu asi dvetisíc strán a približne toľko dokumentov a fotografií poskytol Považskému múzeu. Už je raz taký. Muž, ktorý vlni v lete oslávil deväťdesiatpäť rokov.

Ponad Počúvadlo zneli pekné slovenské piesne Národný výstup na Sitno

Vincent MOZDÍK

V nedeľu 15. júla 2012 sa uskutočnil XI. ročník Národného výstupu na Sitno. Toto významné podujatie inicioval Dom Matice slovenskej v Leviciach pri príležitosti 20. výročia prijatia Deklarácie Slovenskej národnej rady o zvrchovanosti Slovenskej republiky. Odvtedy sa toto podujatie koná každý rok tretiu júlovú nedeľu. Teraz to bol 11. ročník, ktorý sa konal pri príležitosti 20. výročia vyhlásenia Deklarácie Slovenskej národnej rady o Slovenska.

Ako spoluorganizátori sú Miestne odbory Matice slovenskej Banská Štiavnica a Štiavnické Bane.

Účastníci sa schádzali pri jazere Počúvadlo. Prišli autobusmi i osobnými autami. Mnohí vystupovali na Sitno individuálne. Spoločný výstup začal o 9.30 hodine. Na vrchole Sitna sa zišlo i napriek nepriaznivému počasiu asi 300 účastníkov vrátane detí a mládeže. Slávnostné zhromaždenie sa začalo o 11.00 hodine Hymnou SR. Báseň zarecitovala pani Jolana Šamová. Na Sitne účastníkov privítal predseda MO MS a starosta obce Štiavnické Bane Stanislav Neuschl. Menovite privítal členov Výboru MS organizátora a riaditeľa DMS Levice Vincenta Mozdíka, Petra Dragijského, Branislava Husára, Vojtecha Porubského a Júliusa Žúbora. Báseň Tam od Rúfusa s precítením zarecitoval spisovateľ Juraj Cintula z Levíc. Krásne národné piesne zaspievali spevácke sku-

Matičiarci vyšli na Sitno už jedenásty raz.

piny z MO MS Rybník a Dolný Ohaj. Po oddychu a občerstvení účastníci zostúpili k jazero Počúvadlo, kde po obedňajšej prestávke nasledo-

val kultúrny program. Otvorený bol hymnou Matice slovenskej Kto za pravdu horí. Riaditeľ Domu Matice slovenskej v Leviciach Vincent Mozdík privítal všetkých účastníkov a menovite podpredsedu Svetového kongresu Slovákov Imricha Zapletala. V príhovore pripomenul genézu Slovákov od najstarších dôb až po vznik samostatnej Slovenskej republiky 14. 3. 1939 a 1. 1. 1993. Prítomných pozdravil i hore menovaný Imrich Zapletal. V programe vystúpili Folklórna skupina Prameň zo Žarnovice, Folklórny súbor Prenčovan z Prenčova, Mužská spevácka skupina MO MS Močenok a ženská spevácka skupina Pokus z MOMS Tlmače. Ponad jazero Počúvadlo zneli pekné slovenské piesne, ktoré si vypočulo okolo 500 návštevníkov. Napokon nasledovala spoločenská veselica so spevom ľudových piesní za sprievodu akordeónov. I napriek pochmúrnemu počasiu toto podujatie stmelilo účastníkov i účinkujúcich do jednej súdržnej spoločnej matičnej rodiny.

Toto podujatie prispelo k upevneniu národného povedomia a spolupatričnosti slovenského národa. Účastníci sa veselí a spokojní rozchádzali po 17. hodine a sľúbili si, že o rok sa opäť stretnú na 12. ročníku Národného výstupu na Sitno.

Foto: Vincent MOZDÍK

Slávnostnými službami Božími v Ev. a v. kostole vo Veľkom Krtíši sa začala konferencia slovenských evanjelikov žijúcich v zahraničí. A tak po I. konferencii konanej v Prahe a II. konferencii v Nadlaku zišli sa tentoraz práve v Novohrade, odkiaľ sa vystaňovalo na Dolnú zem najviac Slovákov.

Konferenciu po rannej pobožnosti, ktorá slúžil Dušan Tóth, farár z Toronta, otvorila Janka Haluková, členka prípravného výboru. V mene ECAV na Slovensku účastníkov pozdravil Pavel Delinga, generálny dozorca a Dalibor Surkoš, primátor Veľkého Krtíša. Popoludní sa potom prítomným prihovorel Marián Tkáč, predseda Matice slovenskej a pri tejto príležitosti odovzdal generálnemu biskupovi Milošovi Klátikovi Pamätný list Matice slovenskej pri príležitosti 150. výročia Memoranda slovenského národa za udržanie vlasteneckého ducha v národe.

III. evanjelické dni v Lučenci

V piatok sa už do programu celého podujatia aktívne zapojil aj Dom Matice slovenskej v Lučenci otvorením výstavy Krajanského múzea v Martine pod názvom Život Slovákov v Amerike a Zahraničná Matica. Riaditeľka Domu MS vo svojom príhovore vyzdvihla prínos tohto podujatia, priblížila jeho priebeh a potom dala slovo Danielovi Zemančíkovi, riaditeľovi Krajanského múzea. Výstavu predstavila Zuzana Pavelcová, pracovníčka Krajanského múzea, a za Slovenskú národnú knižnicu pár slovami k výstavnému projektu prispel Igor Válek. V závere senior Dušan German poželhal výstave i všetkým prítomným. Program pokračoval premietnutím prezentácie historických materiálov Karola Plicku a ďalej prezentáciou Novohradského seniorátu z dielne Milana Marcíka. Toto významné podujatie ďalej pokračovalo v sobotu, keď sa v Dome Matice slovenskej uskutočnili viaceré sprievodné podujatia. Ako prvá v poradí sa konala prezentácia kníh o vystaňovalectve a evanjelikoch, vydaných Vydavateľstvom Matice slovenskej. Duchovným slovom diskusiu uviedol Jaroslav Matys, evanjelický farár. Diskusné fórum Slováci žijú aj v zahraničí viedol generálny biskup Miloš Klátik a generálny dozorca Pavel Delinga. S referátmi vystúpil biskup SECAV v Srbsku Samuel Vrbovský, senior Slovenského evanjelického seniorátu v Rumunsku Juraj Bálint a evanjelický farár pôsobiaci v Kanade Dušan Tóth. Prezentáciu publikácií o Slovákoch žijúcich v zahraničí z produkcie zahraničných vydavateľstiev uvádzal Ivan Mucha, senior Novohradského seniorátu a predseda Synody ECAV na Slovensku. S prezentáciami kníh vystúpila Anna Kováčová, riaditeľka Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku, ďalej Dušan Saják, evanjelický farár pôsobiaci v Iloku v Srbsku, a Milana Sklabinska, riaditeľka Ústavu pre kultúru vojvodinských Slovákov v Novom Sade v Srbsku. V priebehu tohto podujatia svojimi hudobnými príspevkami vystúpil spevokol Laudate a Petržalské okteto z CZ ECAV Bratislava-Petržalka, ďalej spevácky zbor Rimava z Hnúšte spolu s klavírnym doprovodom autora Petra Lička a spevokol Generácie z Rumunska.

Vo večerných hodinách veľkolepé stretnutie Slovákov, ktorí sa tu v Lučenci zišli z rôznych kútov sveta, skončilo. A nám, ktorí sme k jeho priebehu prispeli svojou troškou, zostáva veriť, že aj budúci ročník bude podporený našou matičnou spoluúčasťou.

Alena REZKOVÁ

Účastníkov zaujali najmä tradície spojené s baníctvom Exkurzia matičiarov po strednom Slovensku

Miestny odbor MS z Rimavskej Soboty zorganizoval v sobotu 16. júna 2012 exkurziu, na ktorej sa zúčastnilo 38 matičiarov a sympatizantov MS, na trase Zvolenská Slatina, Čerín, Banská Bystrica a Špania Dolina. Sprievodné slovo si pripravila pracovníčka CVC – Relax J. Lajgútová. Vo Zvolenskej Slatine sme sa zastavili pri pomníku Terézie Vansovej a dozvedeli sme sa nové informácie o jej živote, literárnej tvorbe a práci v ženskom hnutí.

V Čeríne, v rímskokatolíckom kostole z roku 1315, sme počúvali zaujímavé rozprávanie o ľudoch, práci kazateľa a obnove kostola na kopci nad dedinou, ku ktorému patrí aj zvonica. V kostole sú odkryté fresky a maľby zo 14. storočia, ktoré patria skvostom cirkevnej maľby spolu s kostolom v Ponikách.

Banská Bystrica nás vítala Pamätníkom SNP s pôvodným súosím. V centre mesta sme si pozreli Barbakan, opevnenie okolo kostolov, ktoré tvorí historické centrum.

Banická obec Špania Dolina sa ukrýva v horách neďaleko Banskej Bystrice. Je zaujímavá svojím 755 ročným kostolom Premene-

nia Pána, ku ktorému vedie 162 dubových schodov. V kostole sa nachádza historický organ majstra Martina Podkonického a krstiteľnica z tepanej medi.

Pozreli sme si práce čipkárk, ktoré sú vystavené aj s možnosťou zakúpenia si čipiek. Obec má dlhú banícku históriu, o ktorej sme sa

veľa dozvedeli v baníckom múzeu. Je hodne navštevované.

V bani sa dolovala ruda a z nej sa získavala meď. Množstvo farebnej rudy je vystavené vo vitrínach. Mali sme možnosť vyraziť si originálny medený dukát. Krátka, asi 10 metrov dlhá štôlna je dokladom ťažkej práce baníkov, ktorí sa spúšťali do šachty na hrubom povraze.

Na povrchu rudu rozbíjali ženy a deti. Odpad – hlušinu – vidieť nad obcou aj dnes.

Všetci účastníci exkurzie strávili pekný deň. Ďakujú organizátorom za zaujímavú akciu a tešia sa na podobné potulky po Slovensku.

Elena NEBUSOVÁ

V Prievidzi sa návštevníkom predstavil aj spevák Ján Ambróz Hornonitrianske folklórne slávnosti 2012

Najväčší sviatok folklóru na hornej Nitre – to je prívlastok pre Hornonitrianske folklórne slávnosti, ktorých už 27. ročník sa konal počas uplynulého víkend v prírodnom amfiteátri Lesopark Prievidza. Na ich organizovaní sa podieľalo aj Oblastné pracovisko Matice slovenskej v Prievidzi a Miestny odbor Matice slovenskej Prievidza. Slávnosti finančne podporila Matica slovenská.

Pre návštevníkov bol v priebehu dvoch dní pripravený okrem bohatého kultúrneho programu v amfiteátri aj jarmok ľudových remesiel, tvorivé dielne ľudovej tvorby, prezentácia tradičných textilných techník či škola tanca. Tento rok pribudla aj ochutnávka tradičných jedál starých mám hornej Nitry.

Dvojdňový program sa začal v piatok popoludní vernisážou rezbárskeho sympózia drevenej plastiky. Už po šiestykrát sa na tomto podujatí stretli majstri rezbári, ktorí vdýchli drevu novú tvár a nový život. Tento rok sa hlavnou témou ich inšpirácie stala rozprávka. Štyria rezbári pracovali na svojich dielach štyri dni a obohatili tak kolekciu, dovtedy 26 diel prírodnej galérie, o nadrozmernú plastikú gašparka či ježibaby. Po vernisáži nasledovalo slávnostné otvorenie na pódiu amfiteátra, ktoré po úvodných slovách organizátorov patrilo detským folklórnym súborom regiónu hornej Nitry. Tie sa predstavili v mozaikovitom programe detských hier, piesní, tančov, zvykov a tradícií. Už v príjemnejšom počasí sa niesol ďalší program s názvom Spomienka na Annu Michaličkovú, ktorý pripravili organizátori pri príležitosti jej

nedožitého jubilea 100 rokov. V inscenovanom programe účinkovali folklórna skupina Košovan z Kanianky a folklórna skupina Lúčina z Koša.

V podvečerných hodinách si diváci mohli vychutnať jedno z najočakávanejších vystúpení tohtoročných slávností – jedinečný spev Jána Ambróza za doprovodu LH Borievka. Napriek tomu, že to bolo prvé vystúpenie tohto fenomenálneho folklórneho speváka na hornej Nitre, diváci z publika sa nenechali zahanbiť a ukázali, že piesne z jeho bohatého repertoáru im nie sú neznáme.

Aj v sobotu sa mali návštevníci na čo tešiť, pretože bohatý program folklórnych slávností pokračoval. Vďaka krásnemu slnečnému počasiu amfiteáter doslova praskal vo švíkoch. Úvod patrilo vystúpeniu folklórnych skupín z jednotlivých obcí hornej Nitry. Na pódiu ich neskôr vystriedali hostia – Hornácká muzika Miroslava Minkse z Moravy, ktorá už mnoho rokov vyhladáva starodávne piesne a snaží sa ich interpretovať v tej podobe, v akej ich hrali ich predkovia, slávni „Norci“, „Trné“, „Kubíci“, „Miškeřici“. V podvečernom programe Naši jubilanti sa

Mladí sa stále aktívne zaujímajú o slovenské ľudové tradície.

predstavili dva detské folklórne súbory, ktoré v tomto roku oslavujú jubileá. Detský folklórny súbor Malý Vtáčnik z Prievidze, ktorý oslavuje 35. výročie svojho vzniku, sa stal počas svojho pôsobenia niekoľkonásobným laureátom celoslovenského detského folklórneho festivalu a reprezentuje náš región i na medzinárodných folklórnych festivaloch. Druhým jubilantom bol detský folklórny súbor Fialka, ktorý vznikol v Partizánskom v roku 1992. Oboch zdobí čerstvý úspech na celoštátnom festivale detského hudobného folklóru Vidiečanova Habovka, kde tieto detské ľudové súbory získali zlaté pásmo.

Na záver programu vystúpil ďalší hosť – temperamentný FS Topľan z Giraltovec so svojim vystúpením plným šarišských piesní, tanca a dobrej muziky. Bol to naozaj jedinečný zážitok. Príjemným ukončením folklórneho programu slávností bolo vyhrávanie malých muzičiek a spevy sólistov spevákov z folklórnych kolektívov či náhodných muzikantov, ktorým sa ešte nechcelo pobrať domov a mali chuť zahrať si a zaspievať.

Na záver môžeme povedať, že aj tento ročník Hornonitrianskych folklórnych slávností bol úžasným podujatím, z ktorého si návštevníci odnášali neopakovateľné zážitky plné ľudovej hudby, spevu a tanca. Veľká vďaka patrí všetkým, ktorí sa podieľali na príprave a organizácii tohto projektu, ktorý nám pripomína, aký poklad máme v našej ľudovej kultúre.

Vlastimil UHLÁR, Viera ŠINŠKÁ
Foto: Martin DÁMER

OČAMI MATICE

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Kam s kalerábmi?

Je čas pripomínania si udalostí spred 149, 149 i 20 rokmi. Robia tak naši matiční dobrovoľníci na celom Slovensku.

No všade dostupné médiá nám dennodenne skôr dráždia zmysly a kazia charaktery oslavou otvorov na ľudskom tele, teda „žrádla“, sexu a vyprázdňovania sa, osobitne potom otvorov po vraždiciach zbraniach. Hlavy nám oslabuje dehonestujúca „zábava“ na farmách či v „paradajsoch“. A okrem toho valia sa na nás sprišky polopráv a lži ako kedysi Turci na našich predkov. Informácia, že znížením povinných odvodov do druhého (súkromného) dôchodkového piliera ide štát okrádať budúcich dôchodcov o ich „vlastné“ peniaze, je falošná. Je to úplne naopak: znížením odvodov do súkromných pokladní a posielaním dovedna dvanástich percent do štátnej Sociálnej poisťovne dáva štát budúcim dôchodcom istotu, že o dvadsať či tridsať rokov im dôchodok príde. Lebo dá sa väčšmi spoľahnúť na súkromnú poisťovňu, ktorá podniká s rizikom krachu, ako na štát? A čo s povinným zmluvným poistením áut? Z ťažko zarobených peňazí musíme časť odvieť na konto súkromnej poisťovne, ktorá s nimi nakladá, ako chce: ona už nie je povinná uhradiť škodu, ľahko preto nájde blšku na škodovom hlásení. Súdte sa, ak chcete! A čo súkromné zdravotné poisťovne? Z čohože to tvoria miliónové zisky? Ukrajujú z toho mála peňazí, ktoré štát vyčlení na podvyživené zdravotníctvo, a tak potom chýbajú prostriedky na platy sestram či na lieky.

Učia nás žiť v nepravde a my si na to zvykáme? Naozaj sme spokojní s tým, že zloba je šikovnosťou a dobro je nič? Sme smiešne a nemoderné? Podme domov: stratíme Národný poklad a – nič? Privlastníme si cudzí obraz, či do očí ľuháme – a nič? Už sme naozaj abdikovali na spravodlivosť?

Nie, hádam nie, veď kaleráby patria do polievky.

Od našich matičných prispievateľov z celého Slovenska Spod spravodajského pera

■ NEZABÚDAJÚ NA RODÁKOV

Členovia MO MS Valča sa rozhodli upraviť poškodené a neudržiavané hroby významných rodákov. 3. júla t. r. zorganizovali brigádu na úpravu priestranstva a pomníkov olejárskej a kupeckej rodiny Čvikotovej z 19. storočia. Jedná sa najmä o pomník Ignáca Čvikotu, jedného zo zakladajúcich členov MS, spoluzakladateľa a patróna znievskeho gymnázia a v roku 1868 richtára obce Valča. Významný je aj vedľajší pomník Mateja Čvikotu, na ktorom je vyrytý epitaf s textom venovaným od S. H. Vajanského. Následné odborné práce na pomníkoch budú hrazené z poskytnutého finančného príspevku MS Martin, ako aj z vyhlásenej verejnej zbierky obecným zastupiteľstvom. Brigádnicky sa budú zabezpečovať aj úpravy ďalších hrobov významných osobností. Počiatočnú pomoc poskytol starosta obce, ktorý zabezpečil vykosenie priestranstiev a potrebný materiál. Okrem uvedeného majú matičiari v Valči v rámci roka osláv 760. výročia založenia obce uskutočnené a rozpracované aj ďalšie aktivity.

Ján LUČAN

■ VATRA ZVRCHOVANOSTI

Pripomíname si významný okamih, na ktorý Slováci čakali od čias sv. Cyrila a Metoda a ktorým bola završená dlhá cesta úsilia nášho národa. Dňa 17. júla 1992 poslanci národnej rady prijali Deklaráciu o zvrchovanosti Slovenskej republiky. Dvadsať výročie prijatia tohto dokumentu ako základu suverénneho štátu slovenského národa si 12. júla pripomenuli aj matičiari v Jelšovci. Členovia Miestneho odboru MS v Jelšovci, Miestneho odboru MS vo Veľkej nad Ipľom a Dom MS v Lučenci spojili sily a spoločne zorganizovali krásne kultúrno-spoločenské podujatie. A tak sa vo štvrtok podvečer začali pred Obecným úradom v

Jelšovci začali schádzať ľudia. Najprv sa prítomným v sále kultúrneho domu prihovarila Alena Rezková, riaditeľka Domu MS. Predstavila podujatie, účinkujúcich i organizátorov, ktorým poďakovala za osobnú aktivitu. Potom odovzdala slovo vedúcemu folklórneho súboru Dubina z Rožňavy Ivanovi Nemčokovi, aby súbor predstavil. Po jeho prihovore nasledovalo úchvatné vystúpenie folkloristov z Gemera. Zmes slova, spevu, tanca a hudby pretvárala búrlivý potlesk obecenstva. A potom už nasledovala cesta k vatre a jej slávnostné zapálenie. Keď sa všetci zúčastnení presunuli na pripravené priestranstvo, zaznela v podaní FS Dubina slovenská hymna. A aby sa nám vatra rozohorela jasným plameňom, zaznelo i na Kráľovej holi aj ďalšie známe ľudové piesne. Keď už oheň šľahal dosť vysoko, prišiel čas pochutnať si na kapuste s mäskom i pečenom diviakovi. Zábava pokračovala spevom a tancom až do neskorých večerných hodín. Dotmy svietili plamene vetry a zneli pesničky z celého Slovenska. Vznikli nové priateľstvá, staré sa utužili. Je dôležité si uvedomiť, že národ robí národom jazyk, písmo a jeho história. A históriu národa si treba pripomínať, pretože práve ona tvorí základ jeho existencie. Deklarácia zvrchovanosti slovenského národa je taký významný dokument v novodobej histórii, že je nanajvyš správne, aby si ho občania s úctou pripomínali. Preto sa v týchto dňoch na mnohých miestach Slovenska rozhoria vetry.

Alena REZKOVÁ

■ NA PUSTOM HRADE

Obec Čelovce v okrese Veľký Krtíš patrí počtom obyvateľov medzi tie menšie obce. V minulosti tu pôsobilo viac spoločenských organizácií, ktoré sa starali o kultúrny život v obci. V poslednom období tieto organizácie akoby zaspali. V súčas-

nosti v obci aktívne pôsobia Dobrovoľný hasičský zbor a Miestny odbor Matice slovenskej. Pravdepodobne je to dané aj tým, že populácia v obci starne a detí je čoraz menej ako na väčšine vidieka. MO MS pod osvedčeným vedením predsedu Ing. Dušana Slúku má 75 členov a potešiteľné je to, že je medzi nami množstvo mladých ľudí. Každý rok v januári si výbor MOMS pripraví plán práce na rok, podľa ktorého potom pracuje. Tento rok sa naša organizácia zameriava na spoznávanie prírodných krás Slovenska. Doteraz sa výboru podarilo zorganizovať dva turistické pochody po krásnych zákrutách okolia Čeloviec. Prvý sa konal na Veľkú noc a druhý na Turíce, keď sa v Čelovciach podľa starých zvykov stavajú máje. Ďalším našim turistickým výletom bol už dávno plánovaný výstup na Pustý hrad pri Zvolene. Táto akcia sa uskutočnila 23. júna 2012. Na pochod prišlo 43 účastníkov vo vekovom rozmedzí od 2 do 60 rokov. Hneď od rána sa ukázalo krásne počasie a tak v autobuse vládla dobrá nálada. Po výstupe na vrch sme sa kochali pekným výhľadom na okolie mesta Zvolen a priľahlých dedín, ktorý všetkých očaril. Jeden z dobrovoľníkov, ktorí sa podieľajú na oprave zrúcanín hradu, nám porozprával o jeho histórii a majiteľoch, čomu sme sa veľmi potešili, pretože väčšina z nás tam bola po prvýkrát. Po krátkom oddychu a malom občerstvení sme si urobili spoločnú fotografiu do kroniky našej organizácie a potom sme sa pomaly vrátili domov. Pre všetkých to bol veľký zážitok, a preto sa i naďalej budeme snažiť spoznávať krásy Slovenska. Chceli by sme navštíviť múzeum Milana Rastislava Štefánika v Košariskách, ale to sú už plány do budúcnosti. Za pomoc a podporu pri organizácii a počas akcií chcem poďakovať všetkým aktívnym členom MOMS v Čelovciach..

Anna BUKOVOVÁ

V SNN 30-31
si prečítate:

■ Čo nevíete o pltníctve na východnom Slovensku? ■ Jaskyne pri Tisovci ■ Udelenie ceny J. Esterházyemu ■ Industriálna architektúra

Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupcovia šéfredaktora Michal BADÍN a Emil SEMANCO. Sídlo: Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535, 40 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingova 23, 812 51 Bratislava. Tel: 021 52 96 57 52. Administrácia: Matica slovenská, Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535. Tlač: Ultra print, Bratislava. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Ján ČOMAJ, Roman MICHELKO, Ján JANKOVIČ, Drahošlav MACHALA, Pavol MAČALA, Andrej STRÝČEK. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranicna.tlac@slpost.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografie nevraciam. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.

Dňa 14. júla 2012 matičiari z Košíc uskutočnili už tretí výstup na Kékeš, Modravú horu v pohorí Mátra v Maďarsku. Chceli si pripomenúť, že Matra v tradovanom podaní je súčasťou trojvršia v našom národnom znaku Tatra, Fatra, Matra so známym cyrilo-metodským dvojkřížom.

Matica nie je politická organizácia, ale kultúrna. Kultúra sa pýta po zmysle vecí a zmysle života. Ale politika bez kultúry je iba o pochybnej moci. Zmyslom našej

Spomienkový výstup na Matru

akcie na Matre bolo pripomenúť si, že v histórii tohto miesta, ale nie len tam, majú svoje miesto aj Slováci, ktorí tam kedysi žili. Boli asimilovaní, pretože maďarská politika nevytvorila pre ich národnostný život potrebné podmienky. Chceli sme si pripomenúť aj utrpenie z nedobrovoľnej asimilácie kedysi tam žijúcich Slovákov.

Naším prostriedkom bolo slovenské slovo, spev košických matičiarok a spomienkový prejav, tentoraz J. Čarnogurského, ktorý prišiel so skupinou z Bratislavy. Nemávali sme zástavami, transparentmi, ako niektorí pozorovatelia očakávali. Ani my si neprajeme, aby Maďari chodili k nám so zástavami, parlamentom a inými insigniami moci. Volíme formy kultúry. A kultúra to je aj o témach, ktoré nás spájajú. A téma nášho národného symbolu nás iste spája. Potom aj rozdielne názory môžu byť lepšie diskutované. Bolo by dobre, ak by Matica slovenská tento spomienkový výstup, zaradila do svojho celoslovenského programu, ktorý by sa mohol pretlmočiť ako podujatie do programov krajských a miestnych matičných organizácií.

Stanislav HVOZDÍK

V nedeľu 24. júna sa javisko pred nákupným domom ABC v Dubnici nad Váhom rozozvučalo hlasmi dubnických slávikov.

V podaní žiakov dubnických základných škôl zazneli piesne z rôznych kútov Slovenska. 12. ročník celomestskej súťaže v speve ľudových piesní bol náročný. Súťažiaci, vďaka svojimi pedagógom, boli výborne pripravení na zá-

Dubnický slávik 2012

polenie o tohtoročné víťazstvo. Porota v obsadení Martina Holá, Renáta Lezová, Richard Benech, nemala rozhodovanie jednoduché. Víťazi museli byť určení i napriek tomu, že porota chcela dať prvé miesto všetkým súťažiacim. Za Dom Matice slovenskej v Dubnici nad Váhom odovzdával Cenu Matice slovenskej Marek Velacek.

I. kategória: 1. Anna Porubanová, 2. Martin Púček, 3. Karin Pastorková, Cenu Matice slovenskej si odniesla Adelka Žitná.

II. kategória: 1. Klaudia Fornadelová, 2. Livia Schillerová, 3. Laura Peteršonová, Cenu Matice slovenskej získal Samuel Teicher.

Súťaž si drží vysokú úroveň vďaka pedagógom, ktorí vedú deti ku slovenskej ľudovej piesni, a aj vďaka FS Mladosť, ktorého ľudová hudba doprevádzala tohtoročných súťažiacich Dubnického slávika 2012.

Janka VALIGURČINOVÁ

PREDPLATNÉ NA ROK 2012

Ročné predplatné 26 €

Polročné predplatné 13 €

Štvrťročné predplatné 6,50 €

Slovenské národné noviny si môžete objednať aj na tel.

čísle 043 / 4012 837

a na adrese

snnredakcia@matica.sk